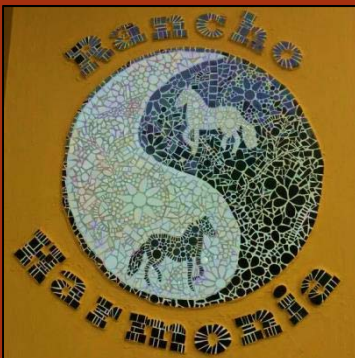

THERAPIE MET HULP VAN PAARDEN OP RANCHO HARMONIA

Annette van Norel
910315003

Afstudeeronderzoek
Hogeschool van Hall Larenstein
Juni 2018

“Welke methode van Equine Assisted Therapy sluit het meest aan bij de hulpvraag: het verbeteren van de sociale vaardigheden van kinderen met Autisme Spectrum Stoornis in de leeftijdscategorie 4 tot 12 jaar, binnen de mogelijkheden van Rancho Harmonia?”

Therapie met hulp van paarden op Rancho Harmonia

Welke methode van Equine Assisted Therapy sluit het meest aan bij de hulpvraag: het verbeteren van de sociale vaardigheden van kinderen met Autisme Spectrum Stoornis in de leeftijdscategorie 4 tot 12 jaar, binnen de mogelijkheden van Rancho Harmonia?

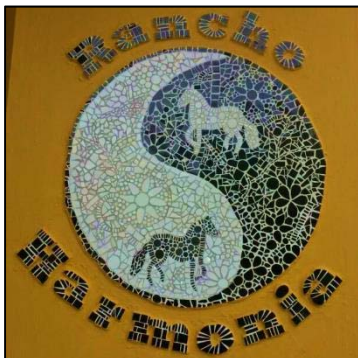
Annette van Norel
910315003
Hogeschool van Hall Larenstein
Diermanagement
Dieren in de Zorg

Eerste begeleider: Susan Ophorst
Tweede begeleider: Corine Oomkes
Externe begeleider: Hans Bezuijen

Begeleider vanuit Rancho Harmonia: Chantal van Koert

Overasselt, juni 2018

Bron omslagfoto: Equitherapie bij Rancho Harmonia (SGR-groep, 2016)

Voorwoord

Voor u ligt het verslag van mijn afstudeeronderzoek dat ik heb geschreven voor de opleiding Diermanagement, major Dieren in de Zorg aan de Hogeschool van Hall Larenstein te Leeuwarden. Tijdens de projectstage in het vierde jaar van de opleiding, heb ik stagegelopen bij Rancho Harmonia in Curaçao. Ik heb hier een onwijs leerzame en leuke periode gehad en ik wilde graag wat terug doen voor ze. Aan het eind van mijn stageperiode heb ik gevraagd hoe ik Rancho Harmonia kan helpen. De vraag kwam om op zoek te gaan naar een geschikte methode met inzetbaarheid van paarden, die toegepast kan worden bij kinderen en jongeren met Autisme Spectrum Stoornis met als hoofddoel het verbeteren van sociale vaardigheden. Op die manier ben ik aan mijn onderwerp gekomen.

Het schrijven van een afstudeeronderzoek is voor vrijwel alle studenten een zware opgave. Het ene moment lijkt je erdoorheen te vliegen en het andere moment zie je niks anders dan spinsels in je hoofd en beren op de weg (leuk boek, geschreven door Theo IJzermans en Coen Dirx). Alles uit de hele opleiding komt in één keer bij elkaar en je leert ontzettend veel over jezelf. Dit is ook bij mij het geval. Al met al zou ik dit verslag niet geschreven kunnen hebben zonder de hulp van de volgende mensen:

Van mijn opleiding, Diermanagement aan Hogeschool van Hall Larenstein, wil ik graag Corine Oomkes, Susan Ophorst en Hans Bezuijen bedanken voor hun begeleidings- en beoordelingsmomenten.

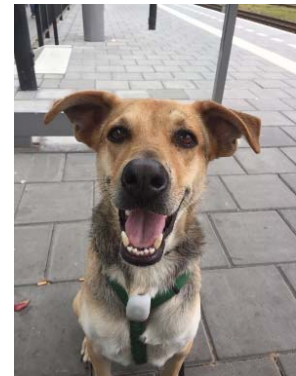
Van Rancho Harmonia wil ik Chantal van Koert, Diane Caprino-Heijtel en Tineke Alberts hartelijke bedanken voor hun hulp toen ik dagelijks bij hen in Curaçao was en ook nu ik weer in Nederland ben.

Daarnaast wil ik graag van de Horse Boy Method Carola Beekman, Iliane Lorenz en Rupert Isaacson bedanken voor het beantwoorden van mijn vragen en de leuke dagen met de workshops en de Tribe Day. Thank you so much for answering my questions and for the fun during the workshops and the Tribe Day!

Van de PATH Intl. methode wil ik graag Sarah Merrill en van de EAGALA-methode wil ik graag Marilee Laney bedanken voor het uitgebreid beantwoorden van mijn mails. Many thanks for answering my questions so extensively.

Tot slot wil ik mijn familie en vrienden heel erg bedanken voor hun bemoedigende woorden als ik er weer doorheen zat en voor het meevieren bij een win. Natuurlijk ben ik Lydia (mijn pony) en Lucky Luke (mijn helaas inmiddels overleden Curaçaose hond) erg dankbaar voor de knuffels en de heerlijke tochtjes door het bos, waarbij ik mijn hoofd weer even leeg kon maken.

Annette van Norel
Juni 2018
Overasselt

Samenvatting

Rancho Harmonia is een bedrijf in Curaçao waar paarden ingezet worden bij de therapeutische behandeling voor mensen van 4 tot 30 jaar met autisme, waarvan de grootste doelgroep 4 tot 12 jaar is. Er wordt voornamelijk gewerkt aan de verbetering van de sociale vaardigheden. De opdracht vanuit Rancho Harmonia is om op zoek te gaan naar een Equine Assisted Therapy methode die toepasbaar is voor hun grootste doelgroep, werkt aan het verbeteren van de sociale vaardigheden en uitvoerbaar is binnen de mogelijkheden van Rancho Harmonia. Bij Equine Assisted Therapy worden paarden ingezet in therapeutische behandelingen. Het doel van dit onderzoek is om een Equine Assisted Therapy methode te vinden die aan de voorwaarden van Rancho Harmonia voldoet.

De hoofdvraag van dit onderzoek is: *Welke methode van Equine Assisted Therapy sluit het meest aan bij de hulpvraag: het verbeteren van de sociale vaardigheden van kinderen met Autisme Spectrum Stoornis in de leeftijdscategorie 4 tot 12 jaar, binnen de mogelijkheden van Rancho Harmonia?*

Dit is een gecombineerd literatuuronderzoek met interviews met experts, dat als een trechter is uitgevoerd. Er is eerst een inventariserend vooronderzoek gedaan naar bestaande methoden waarbij paarden ingezet worden voor kinderen met ASS. In de eerste deelvraag is onderzocht of de methoden ook daadwerkelijk benoemen dat zij ingezet kunnen worden voor kinderen met autisme, dat de inzet van paarden gebruikelijk is én dat er gewerkt wordt aan het verbeteren van communicatie/sociale vaardigheden. Daarnaast is gecontroleerd of deze methoden hier wetenschappelijke onderbouwing voor hebben. De overgebleven methoden zijn in de tweede deelvraag met behulp van een Multi Criteria Analyse gescoord om te kijken welke het beste aansluit bij de wensen en faciliteiten van Rancho Harmonia. Dit is onderbouwd door middel van interviews met de equitherapeuten en de manager van Rancho Harmonia. Hieruit blijkt dat **de Horse Boy methode** het beste aansluit bij de wensen en faciliteiten van Rancho Harmonia. Voor het beantwoorden van de derde deelvraag is er gekeken naar welke beperkingen en praktische oplossingen er zijn voor optimale inzet van de Equine Assisted Therapy methode. Hieruit is gebleken dat om de paarden optimaal in te kunnen zetten, het nodig is om een paard aan te schaffen met een grotere draagcapaciteit dan 80 kg. Daarnaast is het aan te raden om meer vrijwilligers te werven, die met de paarden lopen tijdens de therapie, zodat de therapeut zich volledig met de therapie kan bezighouden.

Mogelijke kanttekeningen aan de methodische kant van dit onderzoek zijn de diepgang van de interviews, de gekozen onderzoeksmethode en de objectiviteit van het literatuuronderzoek. Kanttekeningen van de resultaten zijn de hoeveelheid informatie die de Horse Boy methode aanbiedt en de effectiviteit van Animal Assisted Therapy. Aanbevelingen voor het werkveld zijn het aanschaffen van een extra therapiepaard, meer vrijwilligers en het volgen van de Horse Boy Method 2 voor de training van de paarden. Suggesties voor vervolgonderzoek zijn een grootschalig effectenonderzoek naar Animal Assisted Therapy én Equine Assisted Therapy, onderzoek naar de verschillende methoden die paarden inzetten bij therapeutische behandelingen en naar andere methoden die wellicht baat kunnen hebben bij de inzet van paarden.

Abstract

Rancho Harmonia is a company in Curaçao where horses are used in the therapeutic treatment of people in the age of 4 to 30 years with autism, of which the biggest target group is children from 4 to 12 years old. The main focus in those treatments is enhancement of social skills. The assignment given by Rancho Harmonia was to find an Equine Assisted Therapy method that is applicable to the biggest target group, works towards the enhancement of social skills and is feasible within the possibilities of Rancho Harmonia. In Equine Assisted Therapy horses are used in therapeutic treatments. The goal of this research is to find an Equine Assisted Therapy method that meets the conditions of Rancho Harmonia.

The main question of this research is: *Which Equine Assisted Therapy Method meets the guiding question: enhancing the social skills of children with the Autism Spectrum Disorder in the age category of 4 to 12 years, within the possibilities of Rancho Harmonia?*

This is a combined literature research with interviews with experts, that has been executed as a funnel-model. First, an inventory preliminary research was done into the existing methods using horses for children with autism. To answer the first sub-question, a research was conducted to find out whether the methods actually denominate that they can be used for children with autism, that the use of horses is accustomed and that they work towards the enhancement of communicative/social skills. Additionally, the scientific substantiation of these methods was checked. The remaining methods were scored using a Multi Criteria Analysis to measure the correspondence to the wishes and facilities of Rancho Harmonia in the second sub-question. This was substantiated by multiple interviews with Rancho Harmonia's equitherapists and manager. This shows that the **Horse Boy method** meets the wishes and facilities of Rancho Harmonia best. To answer the third sub-question the constraints and practical solutions for optimal use of Equine Assisted Therapy were assessed. This has shown that, in order to optimally use horses, it is necessary to purchase a horse with a bigger capacity to carry than 80 kg. Additionally, it is advised to recruit more volunteers who will walk with the horses during the therapy, so that the therapist can focus on the therapy.

Possible comments on the method of this research can be made on the depth of the interviews, the chosen research method and the objectivity of the literature review. Comments on the results could be the quantity of information that the Horse Boy method offers and the effectivity of Animal Assisted Therapy. Recommendations for the work field are the purchase of an extra therapy horse, the recruitment of more volunteers and following the Horse Boy method 2 for training of the horses. Further research suggestions include large scale follow-up studies into the effects of Animal Assisted Therapy and Equine Assisted Therapy, research into the varying methods that use horses in therapeutic treatments and other methods that could potentially benefit from the use of horses.

Inhoud

Inleiding.....	7
1 Probleembeschrijving	8
1.1 Opdracht van Rancho Harmonia met de randvoorwaarden.....	12
1.2 Doelstelling.....	12
1.3 Onderzoeksvragen.....	12
1.4 Begrippenlijst.....	12
2 Theoretisch kader	14
2.1 Autisme Spectrum Stoornis.....	14
2.2 Behandeling Autisme Spectrum Stoornis.....	15
3 Materiaal en methode	17
3.1 Type onderzoek	17
3.2 Onderzoekseenheden	17
3.3 Dataverzameling- en analysemethode.....	18
4 Resultaten	22
4.1 Deelvraag 1.....	22
4.1.1 PATH	22
4.1.2 EAGALA	23
4.1.3 Horse Boy.....	25
4.1.4 ACT.....	30
4.1.5 CREF	30
4.1.6 Pony Power voor Kids	31
4.1.7 Conclusie deelvraag 1	33
4.2 Deelvraag 2.....	34
4.2.1 Missie en visie.....	34
4.2.2 Paarden.....	34
4.2.3 Medewerkers.....	35
4.2.4 Budget.....	35
4.2.5 Kosten methoden	35
4.2.6 Puntentelling MCA.....	37
4.2.7 Conclusie deelvraag 2	39
4.3 Deelvraag 3.....	40
4.3.1 Conclusie deelvraag 3	41
5 Conclusie	43
6 Discussie.....	44
6.1 Methodische discussie	44

6.1.1	Diepgang interviews	44
6.1.2	Gekozen methodiek.....	44
6.1.3	Objectiviteit literatuuronderzoek	44
6.1.4	Tempering enthousiasme onderzoeker	45
6.2	Resultatendiscussie	45
6.2.1	Horse Boy methode meer informatie	45
6.2.2	Onderzoek naar de effectiviteit van Animal Assisted Therapy	45
7	Aanbeveling.....	46
7.1	Aanbevelingen voor het werkveld.....	46
7.1.1	Extra therapiepaard	46
7.1.2	Meer vrijwilligers	46
7.1.3	Horse Boy Method 2	46
7.2	Suggesties voor vervolgonderzoek.....	46
	Bibliografie	47
	Bijlage I: Interview met Chantal van Koert.....	i
	Bijlage II: Interviewfragment met Tineke Alberts	iv

Inleiding

Rancho Harmonia is een bedrijf in Curaçao, dat onderdeel is van de overkoepelende SGR-groep (Stichting Gehandicapten- en Revalidatiezorg). Rancho Harmonia werkt met paarden en cliënten in de leeftijdscategorie van 4 tot 30 jaar met Autisme Spectrum Stoornis. Momenteel gebeurt dit nog niet methodisch en het bedrijf wil dit graag verder professionaliseren. De zes therapiepaarden van Rancho Harmonia worden nu ingezet voor de ontwikkeling van cognitieve en motorische achterstand en voor de ontwikkeling van gedrag en sociale vaardigheden. Er wordt het meest gericht op het vergroten van de sociale vaardigheden. De therapieën worden gegeven door twee equithérapeuten en zij worden begeleid door gedragsdeskundigen vanuit de SGR-groep (Chantal van Koert, equithérapeut Rancho Harmonia, persoonlijke communicatie, 1 juni, 2017).

In dit onderzoek worden verschillende methoden, waarbij paarden worden ingezet voor kinderen met autisme als vorm van therapie, met elkaar vergeleken. Er wordt gekeken welke methode het beste past bij de wensen en faciliteiten die Rancho Harmonia te bieden heeft. Ook wordt er gekeken naar de beperkingen, en praktische oplossingen hiervoor, van de methode die het beste uit de test komt.

Dit onderzoek dient als advies voor Rancho Harmonia en alle andere bedrijven die hun paarden op een optimale manier willen inzetten om contact maken te bevorderen bij kinderen met een Autisme Spectrum Stoornis.

Leeswijzer

Het verslag is opgebouwd in de volgende hoofdstukken: In het eerste hoofdstuk komt de probleembeschrijving aan bod, met daarin de opdracht van Rancho Harmonia, de doelstelling, de onderzoeksvragen en de begrippenlijst. Hoofdstuk 2 bevat een theoretisch kader over Autisme Spectrum Stoornis en gebruikelijke behandelingen die ingezet worden bij autisme. Vervolgens wordt in hoofdstuk 3 materiaal en methode beschreven, met daarbij in hoofdstuk 3.1 het type onderzoek, hoofdstuk 3.2 de onderzoekseenheden en in hoofdstuk 3.3 de dataverzameling- en analysemethode. Hoofdstuk 4 gaat over de resultaten van het onderzoek, uitgesplitst per deelvraag. Tot slot is de conclusie van het onderzoek te lezen in hoofdstuk 5 met de discussie en aanbeveling in hoofdstuk 6 en 7.

1 Probleembeschrijving

Volgens Podberscek, Paul & Serpell (2005) wordt de relatie tussen mens en dier steeds vaker bestudeerd. Door de geneeskunde, psychologie, sociologie, antropologie en humanistiek is de mens in het verleden op zichzelf stand bestudeerd. De bestaande relatie met niet-mensen werd ontkend of genegeerd, ondanks dat we als mens afhankelijk zijn van dieren doordat ze bronnen van voedsel zijn, voor materialen, als gezelschap en als religieuze en artistieke inspiratie (Podberscek, Paul, & Serpell, 2005). Dit is al sinds de Paleolithische periode (tot ongeveer 3,5 miljoen jaar geleden (Lanting & Plicht, 1997)). We zijn wie we zijn, zowel dankzij de relatie met niet-menselijke dieren, als de relatie met menselijke dieren. We doen onszelf tekort door dit te ontkennen of te negeren (Podberscek, Paul, & Serpell, 2005). Er wordt gezegd dat er drie geaccepteerde theorieën zijn die de mens-dier relatie verklaren: dieren als sociale ondersteuning, de hechtingstheorie en de biophilia hypothese. De eerste twee zijn een verklaring voor waarom zoveel jonge en oude mensen zich bezighouden met het zorgen voor een afhankelijk dier (Fine & Weaver, in press). De biophilia hypothese verwijst naar het menselijke verlangen om interactie te hebben met andere levende organismen in de natuurlijke wereld (Wilson, 1984).

Effecten van dieren

De omgang met een dier maakt ons gelukkig. Dieren hebben niet alleen invloed op ons geluk, maar ook op onze gezondheid (PetPartners, z.d.). Ze verminderen eenzaamheid, stimuleren conversatie en ze moedigen aanraking en liefdevolle verzorging aan. Dit stimuleert fysieke reacties, die voor de mens belangrijk en zelfs nodig zijn (Beck, 2002). Het hebben van een huisdier leidt tot de volgende voordelen: verbeterde conditie door het stimuleren van beweging, verminderde angst door de mogelijkheid tot fysiek contact en verminderde eenzaamheid door het hebben van gezelschap (Friedmann, Locker, & Lockwood, 1990). De aanwezigheid van een dier, vooral een eigen dier, zorgt voor een verlaagde bloeddruk en hartslag (Trembath & Patterson-Kane, 2015). Gezelschapsdieren verminderen eenzaamheid en het hebben van huisdieren zorgt in de buurt voor sociale interactie, het uitwisselen van gunsten, maatschappelijke betrokkenheid, beleving van vriendelijkheid in de buurt en een gevoel van gemeenschap (Wood, Giles-Corti, & Bulsara, 2007). Ook zijn huisdieren een bron van plezier, een connectie met de buitenwereld en voor sommigen zelfs hoop en een reden om te leven (Fine, 2010; Fine & Eisen, 2008).

Dieren in de zorg

Vanaf de jaren 60 is de interesse in dier-ondersteunde interventies gegroeid. Boris Levinson, een kindertherapeut, merkte op dat een kind dat normaliter niet sprak tijdens de therapie sessies, begon te praten tegen zijn hond Jingles (Levinson, 1969). In de jaren 70 hebben Samuel Corson en Elizabeth O'Leary Corson, als een van de eersten, onderzoek gedaan naar hond-ondersteunde interventies (Corson, Corson, Gwynne, & Arnold, 1975). Levinson en de Corsons worden tegenwoordig als de grondleggers van dier-ondersteunde interventies gezien (Fine, 2015). Dier-ondersteunde interventies (Animal Assisted Interventions: AAI) bestaan uit drie subcategorieën: dier-ondersteunde activiteiten (Animal Assisted Activities: AAA), dier-ondersteunde educatie (Animal Assisted Education: AAE) en dier-ondersteunde therapie (Animal Assisted Therapy: AAT) (Fine & Mackintosh, in press). Deze definities worden door IAHAIO (International Association of Human-Animal Interaction Organizations) als volgt uitgelegd:

- ❖ **Animal Assisted Intervention:** AAI is een doelgerichte en gestructureerde interventie waarbij dieren worden ingezet in de gezondheidszorg, het onderwijs of sociale diensten, om voordelen te behalen bij therapeutische doeleinden van mensen. Hier zijn kundige mensen bij betrokken die kennis hebben van de betrokken mensen én dieren. AAI bevatten mens-dier teams in verschillende diensten, zoals Animal Assisted Education, Animal Assisted Therapy en onder bepaalde voorwaarden Animal Assisted Activity.

- ❖ **Animal Assisted Activity:** AAA is een planmatige en doelgerichte informele interactie en bezoeking, uitgevoerd door een mens-dier team, voor motivationele, educatieve en recreatieve doeleinden. De mens-dier teams moeten ten minste inleidende training, voorbereiding en beoordeling hebben ontvangen om deel te nemen aan informele bezoeken. AAA kan worden ingezet in bijvoorbeeld de vorm van mens-dier teams die ziekenhuizen of verpleeghuizen bezoeken of AAA voor risicojongeren.
- ❖ **Animal Assisted Education:** AAE is een planmatige, doelgerichte en gestructureerde interventie, begeleid door een educatieve professional. AAE wordt uitgevoerd door een gekwalificeerde en gediplomeerde reguliere of gespecialiseerde leerkracht. De uitvoerende leraar moet kennis hebben van de betrokken dieren. Een voorbeeld van AAE uitgevoerd door een reguliere leraar is een educatief bezoek, dat de verantwoordelijkheid van huisdier-eigenaren bevordert. Wanneer AAE uitgevoerd wordt door een gespecialiseerde orthopedagoog, wordt dit beschouwd als een therapeutische en doelgerichte interventie. Hier wordt de voortgang gemeten en gedocumenteerd. Een voorbeeld van AAE door een gespecialiseerde leerkracht is bijvoorbeeld een hond-ondersteund leesprogramma.
- ❖ **Animal Assisted Therapy:** AAT is een planmatige, doelgerichte en gestructureerde interventie, geleid door professionals in de gezondheidszorg, educatie en in sociale diensten. De voortgang is gemeten en opgenomen in de professionele documentatie. AAT wordt geleverd of begeleid door een formeel getrainde (met actieve licenties en diploma's) professional met expertise binnen zijn/haar gebied. De focus ligt bij AAT op het verbeteren van fysiek, cognitief, gedragsmatig en/of sociaal-emotioneel functioneren (Jegatheesan, et al., 2015).

Equine Assisted Therapy en de effecten

De therapeutische waarde van interactie met paarden gaat eeuwen terug (Hausberger, Roche, Henry, & Visser, 2008). Hippocrates beschreef het ritmische gevoel van een paard al als een therapeutische oefening (Granados & Agís, 2011). Equine Assisted Therapy (hierna: EAT) is een onderdeel van AAT, waarbij een paard wordt ingezet bij therapeutische behandelingen. Tegenwoordig bestaan hier verschillende namen voor, zoals therapeutisch paardrijden, paard-ondersteund leren, paard-ondersteunde psychotherapie of hippotherapie (Fine, 2015). Om verwarring te voorkomen zal in dit verslag alleen gesproken worden van Equine Assisted Therapy of de afkorting hiervan: EAT.

Onderzoek toont aan dat paarden kunnen waarnemen, leren van en reageren op hun omgeving met alleen al de minimale zintuiglijke prikkels. Deze prikkels kunnen komen van verandering in menselijke biochemie, lichaamstaal en intonatie, of van verandering in omgeving, de relatie met andere dieren of de complete gezondheid van het paard (PATH Intl., 2017). EAT is gebaseerd op deze specifieke eigenschappen voor het verbeteren van de mens-paard relatie en interactie, en om doelen en resultaten te behalen (Fine, 2015). Er wordt door paarden als eerste via lichaamstaal gecommuniceerd, omdat het prooidieren zijn. Door het vecht- of vlucht instinct wordt er door paarden goed gelet op details in de omgeving. Hierdoor kunnen zij reageren op prikkels die voor mensen onopgemerkt kunnen blijven (Lentini & Knox, 2009). Deelnemers kunnen zich identificeren met het instinct van het paard om veiligheid te zoeken, wat als metafoor kan dienen wanneer zij werken aan empowerment (Masini, 2010; Porter-Wenzlaff, 2007).

Algemeen gezien kunnen individuen die fysieke, zintuiglijke, cognitieve, psychosociale, educatieve, emotionele en/of in de ontwikkeling uitdagingen ervaren, voordeel halen uit EAT (Fine, 2015). Ook mensen met de volgende bijzonderheden kunnen baat hebben bij EAT: autisme, ontwikkelingsachterstanden, AD(H)D, leerstoornissen, verstandelijke beperking, emotionele of gedragsproblematiek, posttraumatische stress stoornis (PTSS), risicovolle jeugd, terminale ziekte, drugsgebruik en eetstoornissen (PATH Intl., 2017).

Ook zijn effecten van EAT gemeten bij thuiswonende oudere volwassenen met een geschiedenis van balansproblemen. De uitkomsten hiervan zijn verbetering in de balans en verhoging van de kwaliteit van het leven (Homnick, Henning, Swain, & Homnick, 2013). Andere effecten van EAT zijn dat spasticiteit, statische/dynamische zithouding en balans verbeteren bij ruiters met fysieke uitdagingen (Land, Errington-Povalac, & Paul, 2001). In een onderzoek over EAT is bij kinderen van vier jaar en ouder gediagnostiseerd met hersenverlamming, verbetering van de grove motoriek gevonden bij het lopen, rennen en springen (Sterba, Rogers, France, & Vokes, 2002). Daarnaast blijken kinderen met syndroom van Down, met behulp van EAT, meer controle te hebben over hun houding (Champagne & Dugas, 2010). Kinderen en jongeren die negatief gedrag vertonen, werden door interactie met paarden gemotiveerd om positieve coping mechanismen aan te leren (Kaczor, 2009). Onderzoek wijst uit dat wekelijkse EAT bij kinderen met Autisme Spectrum Stoornis (hierna: ASS) een positieve invloed heeft op zintuigelijk zoekgedrag, zintuiglijke gevoeligheid, sociale motivatie, onoplettendheid, afleidbaarheid, oogcontact, verbale taal, samenwerking en aangepast gedrag. Deze sessies richtten zich specifiek op zintuiglijke, fysieke en educatieve activiteiten (Bass, Duchowny, & Llabre, 2009; Gabriels, et al., 2012; King, 2007). Ook is er een onderzoek dat verbeterde sociale interactie heeft gevonden als effect van EAT bij kinderen met ASS (Ward, Whalon, Rusnak, Wendell, & Paschall, 2013).

Er zijn verschillende redenen waarom EAT helpt bij kinderen met ASS. Het is een leuke activiteit die interactie met een dier en andere mensen met zich mee brengt. Daarnaast is het ritmisch en zorgt het dat de persoon te paard zijn/haar balans moet houden. Dit zorgt voor een stimulatie in het vestibulair systeem, waardoor de productie van spraakgeluiden gestimuleerd wordt (Ray, King, & Grandin, 1988) en waardoor de motorische vaardigheden en zintuiglijke integratie verbeterd wordt (Wuang, Wang, Huang, & Su, 2010). EAT bevat allerlei activiteiten naast en/of op het paard, zoals borstelen, voeren, het leiden van een paard of paardrijden (Equestrian therapy, 2018).

Rancho Harmonia

De SGR-Groep is een Curaçaose zorginstelling. De overkoepelende SGR-organisatie verzorgt ondersteunende diensten voor in totaal vier stichtingen. Hieronder valt onder andere Fundashon Verriet. Fundashon Verriet biedt woonvoorzieningen, dagbesteding en logeermogelijkheden aan circa 500 mensen met een lichamelijke en/of verstandelijke beperking. Hierbij zet een team medewerkers dagelijks hun medische, gedragswetenschappelijke en paramedische deskundigheid in om zorgvragers te ondersteunen. Rancho Harmonia, valt samen met het autismespecialiteiten centrum Het Savaanhuis onder Fundashon Verriet van de SGR-groep. SGR staat voor Stichting voor Gehandicapten- en Revalidatiezorg (SGR-Groep, z.d.).

Sinds 2000 wordt er in Curaçao door Stichting Opvoedingsondersteuning voor Kinderen met een Handicap (SOKH) gewerkt met de inzet van paarden bij de begeleiding van kinderen met Autisme Spectrum Stoornis (ASS). De toenmalige eigenaar van het terrein van Rancho Harmonia overleed in 2000, waarna hij zijn paarden naliet aan Het Savaanhuis. De paarden op zijn Rancho hadden een grote aantrekkingskracht op de kinderen van Het Savaanhuis. Zo is het idee ontstaan om de kinderen wekelijks bij de paarden te laten komen om ze te borstelen, te knuffelen en om te rijden. Dit wekelijkse uitstapje was een groot succes. De kinderen beleefden niet alleen veel plezier en ontspanning, maar werden ook uitgedaagd interactief te zijn met de paarden, elkaar en met de begeleiders. Grenzen werden verlegd en sociale vaardigheden en fijne motoriek werden geoefend. SOKH (Het Savaanhuis) en Rancho Harmonia zijn respectievelijk per 1 januari 2015 en 1 januari 2017 overgegaan in de SGR-groep, onderdeel Fundashon Verriet (Diane Caprino-Heijtel, equitherapeut Rancho Harmonia, persoonlijke communicatie, 15 november, 2016).

Inmiddels is de doelgroep van Rancho Harmonia uitgegroeid tot kinderen en jongeren met ASS in de leeftijdscategorie van 4 tot 30 jaar, waarvan de grootste groep 4 tot 12 jaar is. Rancho Harmonia richt zich het meest op het vergroten van de sociale vaardigheden van deze kinderen en jongeren. Dit

1.1 Opdracht van Rancho Harmonia met de randvoorwaarden

De opdracht van Rancho Harmonia is om op zoek te gaan naar methoden van Equine Assisted Therapy. De randvoorwaarden die zij daarbij stellen zijn:

- ❖ De methode moet toepasbaar zijn voor de aanwezige doelgroep (kinderen en jongeren van 4 tot 30 jaar met een stoornis in het autistisch spectrum);
- ❖ De methode moet werken aan de sociale vaardigheden van deze doelgroep.
- ❖ De methode moet uit te voeren zijn binnen de mogelijkheden en middelen die de Rancho ter beschikking heeft (zie probleembeschrijving)

Om een adequaat antwoord te kunnen vinden voor deze opdracht, is de doelgroep gesplitst. De onderzoeker heeft, in overleg met de opdrachtgever, ervoor gekozen om onderzoek te doen naar welke EAT-methoden er zijn voor de grootste doelgroep, namelijk kinderen van 4 tot 12 jaar.

Een belangrijke missie van Rancho Harmonia is empowerment. Empowerment verwijst naar de inspanningen van sociale groepen om hun eigen bestaan in handen te nemen en hun levensomstandigheden te verbeteren (Encyclo Desktop, 2017).

1.2 Doelstelling

Het doel van dit onderzoek is om een methode te vinden waarbij samen met paarden gewerkt wordt aan het verbeteren van sociale vaardigheden van kinderen met ASS in de leeftijdscategorie van 4 tot 12 jaar, die het meest aansluit binnen de mogelijkheden van Rancho Harmonia. Als deze methode is gevonden, kan dit als advies aan Rancho Harmonia gepresenteerd worden. Zij kunnen dan op een effectievere manier EAT inzetten om te werken aan de sociale vaardigheden van kinderen met ASS van 4 tot 12 jaar.

1.3 Onderzoeksvragen

De hoofdvraag van dit onderzoek is: *Welke methode van Equine Assisted Therapy sluit het meest aan bij de hulpvraag: het verbeteren van de sociale vaardigheden van kinderen met Autisme Spectrum Stoornis in de leeftijdscategorie 4 tot 12 jaar, binnen de mogelijkheden van Rancho Harmonia?*

De deelvragen die helpen bij het beantwoorden van deze hoofdvraag zijn:

1. Welke Equine Assisted Therapy methoden worden ingezet voor het verbeteren van de sociale vaardigheden bij kinderen met Autisme Spectrum Stoornis?
2. Welke van de geïdentificeerde Equine Assisted Therapy methoden sluit het beste aan bij de faciliteiten die Rancho Harmonia te bieden heeft?
3. Welke beperkingen, en praktische oplossingen hiervoor, zijn er binnen Rancho Harmonia voor de optimale inzet van de Equine Assisted Therapy methode die volgt uit deelvraag 2?

1.4 Begrippenlijst

Veelvoorkomende begrippen en afkortingen uit dit verslag worden in dit hoofdstuk uitgelegd. De begrippen zijn in alfabetische volgorde uitgelegd en niet op volgorde van verschijnen.

Animal Assisted Activities (AAA)

AAA (dier-ondersteunde activiteiten) bieden motivationele, educatieve, recreatieve en therapeutische mogelijkheden voor verbetering van de kwaliteit van het leven. Hoofdkenmerken hiervan zijn het ontbreken aan specifieke behandeldoelen, geen verplichting van schriftelijke vastlegging voor vrijwilligers of activiteitenbegeleiders en spontane invullen van (huis)dierbezoeken (Helpende Honden, 2016).

Animal Assisted Interventions (AAI)

AAI (dier-ondersteunde interventies) is een overkoepelende term waar AAA, AAE en AAT onder vallen. Dit bevat de diversiteit van de inzet van dieren in zorgsituaties (Jegatheesan, et al., 2015).

Animal Assisted Education (AAE)

AAE (dier-ondersteund onderwijs) is een geplande, doelgerichte en gestructureerde interventie met dieren begeleid of geleverd door onderwijs gerelateerde dienstverleners. De aandacht ligt bij onderwijsdoelen, het verbeteren van sociale vaardigheden en cognitief functioneren. Het wordt uitgevoerd door een leerkracht met diploma voor regulier en speciaal onderwijs. Wanneer AAE wordt uitgevoerd door leerkrachten in het speciaal onderwijs (bijv. orthopedagoog) wordt het gezien als een therapeutische en doelgerichte interventie (Jegatheesan, et al., 2015).

Animal Assisted Therapy (AAT)

Bij AAT (dier-ondersteunde therapie) wordt een dier ingezet als centraal onderdeel van een therapeutisch behandelingsproces. Dit wordt geleid door professionals in de gezondheidszorg, educatie en sociale diensten. De focus van AAT ligt om het verbeteren van fysiek, cognitief, gedragsmatig en sociaal-emotioneel functioneren. Kenmerkend van AAT is de documentatie en evaluatie aan de hand van vooraf vastgestelde eind- en subdoelen (Jegatheesan, et al., 2015).

Autisme Spectrum Stoornis (ASS)

ASS heeft zijn naam te danken aan het Griekse woord *autos*; het in zichzelf gekeerd zijn. Het is een aandoening die ook wel wordt gezien als variant op het mens-zijn en niet door iedereen als stoornis gezien of ervaren wordt. ASS is geen ziekte die kan genezen. Er bestaat niet één vorm van ASS, bij ieder mens komt het weer op een andere manier tot uiting. Wel zijn er hoofdkenmerken: kwalitatieve problemen op het gebied van sociale interactie, van communicatie en van patronen van gedrag, belangstelling en activiteiten. Centraal staat bij autisme het probleem in de sociale interactie (Delfos & Gottmer, 2012).

Equine Assisted Therapy (EAT)

Bij EAT wordt een paard ingezet als centraal onderdeel van een therapeutisch behandelproces. Zie begrip AAT. EAT wordt ook wel **equithérapie** of **hippotherapie** genoemd.

Faciliteiten Rancho Harmonia

Rancho Harmonia is een bedrijf in Curaçao waar therapie gegeven wordt aan mensen met Autisme Spectrum Stoornis met behulp van paarden. De faciliteiten die in dit onderzoek worden bedoeld zijn de huidige medewerkers (aantal en geschiktheid), de huidige paarden (aantal en geschiktheid) en het budget voor het implementeren van een methode, voor jaarlijkse bijscholing, voor aanschaf van nieuwe paarden en voor eventuele nieuwe medewerkers. Momenteel zijn er twee medewerkers aanwezig, meer informatie hierover is te lezen in Bijlage I. Rancho Harmonia beschikt over 6 paarden. Meer informatie over deze paarden is te vinden in hoofdstuk 4.2.2. Concrete informatie over het budget is er nog niet, dit wordt namelijk vastgesteld naar aanleiding van dit onderzoek.

Sociale vaardigheden

Er zijn veel verschillende definities over sociale vaardigheden. In dit onderzoek is gebruik gemaakt van de definitie waarin sociale vaardigheden het vermogen van mensen is om te kunnen communiceren, te leren, op een gepaste manier aan de behoeften te voldoen, om hulp te vragen, om met anderen om te gaan, vrienden te maken, gezonde relaties te ontwikkelen, zichzelf te beschermen en in het algemeen in staat te zijn om met de samenleving harmonieus te communiceren (Dowd & Tierney, 2005). Deze definitie is zo breed, omdat ieder kind met autisme, zo ook op Rancho Harmonia, op een ander niveau zit qua sociale vaardigheden. Het ene kind leert om hulp te vragen, terwijl het andere kind leert te communiceren of om vrienden te maken.

Therapie

Therapie wordt omschreven als 'behandeling', 'geneeswijze' en 'verlichting van symptomen' (Encyclo Desktop, 2017). Zoals te lezen is bij het begrip **Autisme Spectrum Stoornis**, is ASS niet een ziekte die kan genezen. Therapie bij ASS dient als verlichting van symptomen.

2 Theoretisch kader

In dit theoretische kader wordt Autisme Spectrum Stoornis (hierna: ASS) verder uitgelegd. Hoofdstuk 2.1 gaat over hoe ASS in de DSM-V (de vijfde versie van Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders) aangegeven staat. De DSM definieert en classificeert psychische aandoeningen om diagnoses, behandelingen en onderzoek te verbeteren (American Psychiatric Association, 2017). Ook wordt er in hoofdstuk 2.1 ingegaan op de sociale vaardigheden van kinderen met ASS. In hoofdstuk 2.2 worden verschillende behandelingen voor kinderen met ASS besproken.

2.1 Autisme Spectrum Stoornis

Naar aanleiding van de doelgroep ASS bij Rancho Harmonia, volgt hier een uitleg over deze stoornis. In Spectrumvisie & Autismepaspoort (2016) wordt aangegeven dat ASS volgens de DSM-V omschreven wordt aan de hand van de volgende criteria:

- ❖ Blijvende beperkingen op het gebied van de sociale communicatie en sociale interacties in diverse situaties zich uitend door:
  - Beperkingen in sociale emotionele wederkerigheid
  - Beperkingen in non-verbaal communicatief gedrag van slecht geïntegreerde verbale en non-verbale communicatie tot afwijkend oogcontact en lichaamstaal
  - Beperkingen in begrijpen en gebruik van gebaren tot ontbreken van gezichtsexpressie en non-verbale communicatie.
- ❖ Beperkte, herhaalde patronen van gedrag, interesses en activiteiten:
  - Stereotiepe of herhalende motorische bewegingen, gebruik van voorwerpen of spraak (ronddraaien, echolalie)
  - Vasthouden aan routines, rituele patronen van verbaal of non-verbaal gedrag (moeite met overgangen, rituelen bij begroeting, zelfde routines, etc.)
  - Beperkte gefixeerde interesses die abnormaal zijn qua intensiteit of aard (gehechtheid of preoccupatie van ongewone voorwerpen, interesses)
  - Veel of juist weinig gevoeligheid voor zintuiglijke prikkels of ongewone belangstelling voor sensorische aspecten van de omgeving (onverschilligheid of juist overgevoeligheid voor pijn, temperatuur, geuren, etc.)

Deze criteria worden in drie niveaus van ernst onderscheiden: vereist ondersteuning, vereist substantiële ondersteuning en vereist zeer substantiële ondersteuning (Spectrumvisie & Autismepaspoort, 2016).

Autisme wordt door onderzoekers (Tinbergen & Tinbergen, 1983) gezien als onder andere een verstoring in motivatie en emotie, wat leidt tot een verwarde staat die overheerst wordt door angst. Angst zorgt voor sociale terugtrekking en voortdurende mislukking om te leren en benutten van sociale interactie (Trevorthen, Aitken, Papoudi, & Robarts, 1998).

Bij mensen met ASS is er een stoornis in de socialisatie, communicatie en verbeelding (Wing, 2001). Ook is er een storing in de verwerking van informatie. Dit kan gaan over het zien, horen, ruiken, proeven en voelen van dingen. Vaak wordt de wereld in losse fragmenten waargenomen en wordt verkregen informatie onvoldoende tot een betekenisvol geheel samengevoegd (Frith, 1989).

Kinderen met ASS nemen de wereld op een andere manier waar, waardoor er anders wordt gedacht. Er zijn drie cognitieve theorieën over het denken, waar kinderen met ASS grote moeite mee hebben (de Bruin, 2004):

- ❖ Centrale coherentie. De omgeving zien als één geheel, met alles wat zich daarin afspeelt, inclusief personen en communicatie en hier de juiste betekenis aan geven (Baron-Cohen & Swettenhom, 1997).
- ❖ Executieve functies. Het flexibel en schakelvaardig zijn in het plannen en organiseren van taken. Zoals: welke taken komen er na elkaar en hoe moet ik ze uitvoeren (Ozonoff, 1995).

- ❖ Theory of mind. Het innerlijk van een ander begrijpen en er rekening mee houden. Daarnaast jezelf herkennen, kunnen verwoorden en ernaar handelen (Frith, 1996).

De grote moeite met deze theorieën (de wereld in fragmenten waarnemen, moeite hebben met plannen, organiseren en inlevingsvermogen) kunnen voor een groot deel het gedrag van de kinderen met ASS verklaren. Deze andere manier van denken heeft grote gevolgen voor de gehele ontwikkeling, waardoor een kind anders reageert, anders doet, anders communiceert en een andere betekenis geeft aan dingen (de Bruin, 2004).

Zoals blijkt uit voorgaande informatie, is er bij mensen met ASS een beperking in onder andere de sociale vaardigheden. Wanneer er in literatuur gezocht wordt naar sociale vaardigheden, komt naar voren dat dit op te splitsen is in:

- ❖ Het vermogen om goed te communiceren met anderen;
- ❖ Zich goed aan te passen aan de sociale omgeving;
- ❖ Geaccepteerd te worden door leeftijdsgenoten;
- ❖ Het vermijden van onnodige- en/of onproductieve conflicten van non-verbale en verbale aard (Caldarella & Merrell, 1997).

2.2 Behandeling Autisme Spectrum Stoornis

Er bestaat geen medicijn of behandeling om autisme te genezen. Wel kunnen mensen met ASS met de juiste hulp naar school, werken en zinvolle relaties met anderen hebben. Behandelingen zijn er vooral op gericht om problemen te verminderen die verband houden met ASS. Daarnaast is het erg belangrijk om te leren omgaan met ASS in het dagelijkse leven (NVA, 2016). Voorbeelden van hulp zijn begeleiding, verschillende vormen van therapie, medicijnen om ongewenst gedrag te verminderen, psycho-educatie en Mindfulness (Bosman, z.j.).

Op de website www.autismewegwijzer.nl (2016) staat een lijst met 90 verschillende behandelingen (voor opvoeding en zorg) voor kinderen tot 18 jaar met ASS. Op deze website kunnen diverse filters aangepast worden om zo tot de meest passende behandeling te komen. Wanneer alleen “sociale vaardigheden” wordt aangevinkt, blijven er nog 7 verschillende behandelingen over, namelijk:

- ❖ Autismebegeleidingshond
  - Deze honden worden speciaal getraind om kinderen te helpen hun eigen mogelijkheden en kwaliteiten te ontdekken. Daarnaast kan een hond een waardevol maatje zijn. Een autismebegeleidingshond is echter alleen aan te raden wanneer de persoon of het gezin de hond een goed leven kan bieden.
- ❖ Omgaan met versnelde en vertraagde ontwikkeling
  - Er bestaan verschillende theorieën die ieder een aspect van ASS verklaart: de theory-of-mind, de theorie van centrale coherentie en de theorie van de planning and executive function. De theorie van het socioschema van dr. Martine Delfos gaat uit van een omvattend kader waarin alle aspecten van ASS verklaard worden. Het model biedt handvatten voor de dagelijkse praktijk van de opvoeding. In deze theorie wordt autisme geplaatst in een ontwikkelingsperspectief, waar het uitgaat van een versnelde en vertraagde ontwikkeling tegelijk in plaats van een defect.
- ❖ Sociale vaardigheidstraining
  - Dit is een training die vaak in groepsverband plaatsvindt, waar kinderen leren hoe ze contact kunnen maken en dit kunnen vasthouden. Dit is geschikt voor kinderen vanaf ongeveer 7 jaar. Ook is het geschikt voor kinderen met een verstandelijke beperking.
  - Sociale vaardigheidstraining ‘Kanjertraining’
    - Deze serie trainingen vinden plaats in groepsverband, waarbij het doel is dat een kind positief over zichzelf en een ander leert denken. Hierdoor heeft het

kind minder last van sociale stress. Ook deze training is geschikt voor kinderen met ASS in combinatie met een verstandelijke beperking.

- Sociale vaardigheidstraining 'Rots en water'
  - Hier wordt in groepsverband getraind in weerbaarheid en positieve sociale vaardigheden, door middel van fysieke oefeningen, kringgesprekken en zelfreflectie. Deze training is geschikt voor kwetsbare kinderen en jongeren vanaf 4 jaar.
- Sociale vaardigheidstraining 'Sociale Verhalen'
  - Deze training is een manier om via simpele tekeningen een kind met ASS te helpen inzicht te krijgen in sociale situaties. Deze training is geschikt voor kinderen met ASS in combinatie met een verstandelijke beperking.
- Sociale vaardigheidstraining 'TOM-training'
  - Deze groepstraining richt zich op het aanleren van de vaardigheid om aan jezelf en anderen gedachten en gevoelens toe te schrijven. Op basis daarvan kan ingespeeld worden op het gedrag van anderen. Deze training is geschikt voor kinderen met ASS vanaf 6 jaar en kinderen met een combinatie van ASS en een licht verstandelijke beperking (Autismewegwijzer, 2016).

Twee andere voorbeelden van methoden voor kinderen met ASS, die op de bovengenoemde website niet tussen de behandelingen staan bij verbetering van sociale vaardigheden, zijn "Geef me de 5" en Pivotal Response Treatment (PRT).

- ❖ "Geef me de 5" is aan zijn naam gekomen doordat de uiteindelijke hulpvraag van alle kinderen met autisme is: geef me duidelijkheid op "de 5" (*Wat, Hoe, Waar, Wanneer* en *Wie*) dan wil ik graag doen wat er van mij verwacht wordt. Door middel van de "Geef me de 5" methode kan het leven voor kinderen met ASS duidelijker en voorspelbaarder worden, dit zorgt voor rust (de Bruin, 2004).
- ❖ Pivotal Response Treatment (PRT) is een behandeling voor kinderen die nauwelijks gericht zijn op anderen en vaak weinig gemotiveerd zijn om contact te maken. Bij deze therapeutische behandeling wordt er gericht op de centrale vaardigheden, zoals motivatie voor contact en sociaal initiatief nemen. Door hierop te richten, ziet men dat automatisch andere vaardigheden ontwikkeld worden, zoals oogcontact of het delen van plezier. Behandeling hiervan is een jaar lang zeer intensief en er wordt van ouders verwacht dit te blijven oefenen (GGZ Rivierduinen, z.j.).

3 Materiaal en methode

In dit hoofdstuk worden het materiaal en de methode besproken. In hoofdstuk 3.1 wordt eerst het type onderzoek besproken. Vervolgens gaat het in hoofdstuk 3.2 over de onderzoekseenheden. Daarna gaat hoofdstuk 3.3 over de data-verzamelmethode en de analysemethode.

3.1 Type onderzoek

Dit is een gecombineerd literatuuronderzoek (vakliteratuur en internet searches) en veldonderzoek (interviews met experts). Verder is het een toegepast onderzoek; het onderzoek is van praktische relevantie, omdat het direct in de praktijk kan worden toegepast en het zorgt uiteindelijk voor een meer gewenste situatie op Rancho Harmonia. Het gaat om kwalitatief onderzoek, omdat het gaat om het verkrijgen van inzichten en de uitkomst is niet in getallen te beschrijven, maar in woorden (Baarda, de Goede, & Teunissen, 2009). Daarnaast is het een beschrijvend onderzoek en gedeeltelijk een vergelijkend onderzoek (Swaen, 2017). Er wordt per deelvraag uitgelegd om wat voor een soort onderzoek het gaat:

1. *Welke Equine Assisted Therapy methoden worden ingezet voor het verbeteren van de sociale vaardigheden bij kinderen met Autisme Spectrum Stoornis?* → Beschrijvend, hier is onderzocht welke methoden worden ingezet bij kinderen met ASS en daarbij werken aan de sociale vaardigheden.
2. *Welke van de geïdentificeerde Equine Assisted Therapy methoden sluit het beste aan bij de faciliteiten die Rancho Harmonia te bieden heeft?* → Vergelijkend, hier is met behulp van een Multi Criteria Analyse gekeken welke methode het beste aansluit bij de faciliteiten die Rancho Harmonia te bieden heeft. Door middel van een interview met de equitherapeuten van Rancho Harmonia wordt achterhaald welke specifieke faciliteiten Rancho Harmonia te bieden heeft. Er is gevraagd naar:
  - ❖ De missie en visie van Rancho Harmonia;
  - ❖ De huidige manier van omgang met kinderen met autisme;
  - ❖ Het huidige aantal medewerkers en hun kennisniveau van EAT-methoden;
  - ❖ Een globale schatting van budget voor:
    - Implementatie van de methode,
    - Eventuele jaarlijkse bijscholing,
    - Eventuele aanschaf nieuwe paarden,
    - Eventuele nieuwe medewerkers.
3. *Welke beperkingen, en praktische oplossingen hiervoor, zijn er binnen Rancho Harmonia voor de optimale inzet van de Equine Assisted Therapy methode die volgt uit deelvraag 2?* → Beschrijvend, hier is gekeken naar de beperkingen die er binnen Rancho Harmonia nog zijn, voor de uitgekomen EAT-methode geïmplementeerd kan worden. Ook is er gekeken naar oplossingen voor deze beperkingen.

3.2 Onderzoekseenheden

In de hoofdvraag van dit onderzoek (*Welke methode van Equine Assisted Therapy sluit het meest aan bij de hulpvraag: het verbeteren van de sociale vaardigheden van kinderen met Autisme Spectrum Stoornis in de leeftijdscategorie 4 tot 12 jaar, binnen de mogelijkheden van Rancho Harmonia?*) zijn het de EAT-methoden waarover een uitspraak is gedaan. De kenmerken waar een uitspraak over gedaan is, zijn sociale vaardigheden van kinderen met ASS in de leeftijdscategorie van 4 tot 12 jaar. Ook is er een uitspraak gedaan over de mogelijkheden binnen Rancho Harmonia, waarbij de kenmerken de EAT-methoden zijn.

In tabel 1, op de volgende pagina, is een overzicht te zien waar per deelvraag zichtbaar is waar een uitspraak over is gedaan en welk kenmerk daarbij hoort.

TABEL 1. ONDERZOEKSEENHEDEN PER DEELVRAAG.

Deelvraag	Eenheid waar een uitspraak over gedaan wordt	Kenmerk
1	EAT-methoden	Sociale vaardigheden bij kinderen met ASS
2	Geïdentificeerde EAT-methoden	Faciliteiten op Rancho Harmonia
3	EAT-methode uit deelvraag 2	Beperkingen binnen Rancho Harmonia

3.3 Dataverzameling- en analysemethode

Het onderzoek bestaat uit twee delen:

1. Een inventariserend vooronderzoek naar bestaande methoden waarbij paarden ingezet worden voor kinderen met ASS,
2. Een hoofdonderzoek waarin de methoden volgend uit deelvraag 1 met elkaar vergeleken worden.

Het eerste deel van het onderzoek is gedaan door middel van zoekopdrachten in Google en door gesprekken met negen EAT-deskundigen. In Google is gezocht met de Nederlands- en Engelstalige termen “Equine Assisted Therapy children autism”, “paard(en) therapie kind(eren) autisme”, “horse therapy children autism” en “paard(en) therapie kind(eren) ass”. De negen EAT-deskundigen zijn naar voren gekomen uit een oproep in een Facebook-groep genaamd “paardencoaching”. De personen die gereageerd hebben, blijven anoniem en zijn gecontroleerd op de criteria minimaal 23 jaar, minimaal 1 jaar bezig met het volgen van een opleiding of werkzaam als therapeut of coach met behulp van paarden en hier kennis van hebben. Hier is nog niet gecontroleerd of de genoemde methoden ook daadwerkelijk paarden inzetten voor kinderen met ASS, dit gebeurt in deelvraag 1. De methoden die uit de Google search en gesprekken met deskundigen naar voren zijn gekomen, zijn:

- ❖ PATH
- ❖ EAGALA
- ❖ Horse Boy
- ❖ ACT
- ❖ CREF
- ❖ Pony Power voor Kids

Informatie is per deelvraag opgezocht. Deelvraag 1 (*Welke Equine Assisted Therapy methoden worden ingezet voor het verbeteren van de sociale vaardigheden bij kinderen met Autisme Spectrum Stoornis?*) is via literatuuronderzoek beantwoord. Er is onderzocht of de EAT-methoden benoemen dat zij ingezet kunnen worden voor kinderen met autisme, dat de inzet van paarden gebruikelijk is én dat er gewerkt wordt aan het verbeteren van communicatie/sociale vaardigheden. Wanneer er over deze begrippen (autisme, paarden, het verbeteren van communicatie/sociale vaardigheden) gesproken is, zijn ook de missie/visie en de wetenschappelijke onderbouwing van deze methoden beschreven. De wetenschappelijke onderbouwing is van belang om de kwaliteit van de methode te waarborgen. Om te verduidelijken of er over de begrippen gesproken wordt, zijn deze dikgedrukt en onderstreept. Informatie over de methoden is opgezocht via de eigen websites van deze methoden. Dat zijn de volgende links:

- ❖ PATH: www.pathintl.org
- ❖ EAGALA: www.eagala.org
- ❖ Horse Boy: www.horseboyworld.com
- ❖ ACT: www.timetoact.nl
- ❖ CREF: www.crefmethode.nl
- ❖ Pony Power voor Kids: www.ponypowervoorkids.nl

Verdere informatie is opgezocht via Google, Google Scholar en Greeni. Om te zorgen dat de gevonden literatuur volledig begrepen kan worden, moet het Nederlands- of Engelstalig zijn. Om te zorgen dat het valide en betrouwbaar is, moet het aan de volgende eisen voldoen:

- ❖ Aansluiten bij het doel van het onderzoek, literatuur moet dus gaan over EAT, ASS en/of verbetering van communicatie en/of sociale vaardigheden;
- ❖ Van voldoende kwaliteit zijn, door middel van:
  - Wetenschappelijke onderbouwing
  - Of doordat de auteur een autoriteit is op het gebied van het onderwerp.
- ❖ Vrij toegankelijk zijn vanuit bovengenoemde databases.

Validiteit houdt in dat er gemeten wordt wat men daadwerkelijk wilt meten. Betrouwbaarheid betekent dat een herhaalde meting hetzelfde oplevert (Studiemeesters, z.j.).

De Nederlandse en Engelse zoektermen waar mee gezocht is, zijn zichtbaar in tabel 2.

TABEL 2. NEDERLANDS- EN ENGELSTALIGE ZOEKTERMEN.

Nederlandstalig	Engelstalig
Paardentherapie	Horse therapy
Paard begeleide therapie	Equine assisted therapy
Therapie met paarden	Therapy with horses
Therapie met paarden voor kinderen met autisme	Therapy with horses for children with autism
Paardentherapie voor kinderen met autisme	Equine assisted therapy/horse therapy for children with autism
Autisme (Spectrum Stoornis)	Autism (spectrum disorder)
Kinderen met autisme (spectrum stoornis)	Children with autism (spectrum disorder)
Sociale vaardigheden	Social skills
Sociale vaardigheden kinderen met autisme	Social skills children with autism

Bruikbare literatuur die gevonden is, is in een Word document gezet. Hierbij is de bron duidelijk vermeld, zodat bruikbare informatie niet verloren is gegaan. Er werd per deelvraag gezocht naar informatie, wat per deelvraag is opgeslagen om overzicht te behouden.

Naast het literatuuronderzoek zijn er interviews gehouden met de equitherapeuten en manager op Rancho Harmonia. Dit is gedaan om na te gaan welke faciliteiten er kunnen worden ingezet voor geselecteerde EAT-methoden (deelvraag 2) en welke beperkingen er zijn (deelvraag 3). Tijdens dit half-structureerde interview is gevraagd naar:

- ❖ De missie en visie van Rancho Harmonia;
- ❖ De huidige manier van omgang met kinderen met autisme;
- ❖ Het huidige aantal medewerkers en hun kennisniveau van de verschillende EAT-methoden;
- ❖ Een globale schatting van budget voor:
  - Implementatie van de methode,
  - Eventuele jaarlijkse bijscholing,
  - Eventuele aanschaf nieuwe paarden,
  - Eventuele nieuwe medewerkers.

Een introductie is in dit geval niet nodig, omdat de onderzoeker stage heeft gelopen bij Rancho Harmonia. Ook is er onderling nog veel informeel contact, waardoor het interview via e-mail (schriftelijk) en WhatsApp is verlopen. Alleen de nodige antwoorden van dit interview zijn uitgetypt. Het eerste interview met Chantal van Koert geeft antwoord op de missie en visie van Rancho Harmonia, de huidige omgang met de kinderen met autisme en de huidige medewerkers en is te lezen in Bijlage I. Het tweede interviewfragment met Tineke Alberts geeft antwoord op de globale schatting van de verschillende budgetten en is te lezen in Bijlage II. Een antwoord op “Het huidige aantal paarden

en hun geschiktheid voor de verschillende EAT-methoden” heeft de onderzoeker zelf beantwoord, omdat zij de paarden goed kent. Vervolgens is dit gecontroleerd bij de equitherapeuten en zij kwamen tot hetzelfde antwoord.

Voor het beantwoorden van deelvraag 2 (*Welke van de geïdentificeerde Equine Assisted Therapy methoden sluit het beste aan bij de faciliteiten die Rancho Harmonia te bieden heeft?*) is er gebruik gemaakt van een Multi Criteria Analyse (MCA). Dit is een model (zie tabel 3) dat gebruikt is om te kijken welke EAT-methode het beste past bij de faciliteiten en wensen van Rancho Harmonia. In de kolom “Alternatief” worden de EAT-methoden genoemd die uit deelvraag 1 volgen. In de horizontale rij komen de faciliteiten en wensen van Rancho Harmonia, waaronder:

- ❖ Missie & visie
- ❖ Aantal en soort paarden
- ❖ Aantal medewerkers en hun achtergrond
- ❖ Budget implementatie methode
- ❖ Budget jaarlijkse bijscholing

TABEL 3. MULTI CRITERIA ANALYSE WAARBIJ ZICHTBAAR WORDT WELKE EAT-METHODE HET BESTE PAST BIJ DE WENSEN EN FACILITEITEN VAN RANCHO HARMONIA.

Alternatief ↓	Missie & visie	Paarden	Medewerkers	Budget implementatie	Budget jaarlijkse bijscholing
Methode 1					
Methode 2					
Methode 3					

De MCA is ingevuld door middel van scoring van 1 tot en met 3 waarbij 1 ongeschikt, 2 neutraal en 3 geschikt is. Wanneer een onderdeel van een methode ongeschikt of geschikt is, is duidelijk geworden uit het interview met de equitherapeuten van Rancho Harmonia.

Een methode krijgt bij de missie en visie drie punten wanneer dit volledig overeenkomt of op hooguit één punt afwijkend met de missie en visie van Rancho Harmonia. Wanneer de missie en visie het tegenovergestelde is dan die van Rancho Harmonia, krijgt een methode één punt. Wanneer de missie en visie van een methode niet het tegenovergestelde is, maar ook niet overeenkomt, worden er twee punten gegeven.

Wanneer er bij een methode over een bepaald type paard wordt gesproken en dit komt overeen met de paarden aanwezig op Rancho Harmonia, krijgt deze methode drie punten. Wanneer dit niet overeenkomt, krijgt een methode één punt. Wanneer er niet expliciet wordt gesproken over een bepaald type paard, krijgt een methode twee punten.

Wanneer bij een methode om een bepaalde achtergrond gevraagd wordt wat betreft opleiding of ervaring van een medewerker, die overeenkomt met de achtergrond van de medewerker bij Rancho Harmonia, krijgt een methode drie punten. Wanneer deze achtergrond niet overeenkomt, krijgt een methode één punt. Wanneer niet duidelijk is welke achtergrond nodig is, krijgt een methode twee punten. Wanneer er geen achtergrond nodig is, krijgt een methode ook drie punten.

Wanneer de kosten voor implementatie van een methode passen binnen het budget van Rancho Harmonia, krijgt deze methode hier drie punten voor. Wanneer de kosten voor implementatie van een methode hoger uitpakken dan het budget van Rancho Harmonia, krijgt een methode hier één punt voor. Wanneer er niet duidelijk is wat het budget is van Rancho Harmonia, krijgen alle methoden hier twee punten voor. Hetzelfde geldt voor het budget voor de jaarlijkse bijscholing.

De belangrijkste van deze bovenstaande punten is de missie en de visie. Het is belangrijk om je werk met veel passie uit te kunnen oefenen. Dit wordt mede mogelijk gemaakt wanneer de missie en visie van de organisatie waarin je werkt, overeenkomt met hoe je zelf in het leven staat (Carrièretijger, 2018). Wanneer de missie/visie overeenkomt met die van Rancho Harmonia, kan er vanuit intrinsieke motivatie gewerkt worden. Dan is je werk de reden waarom je 's ochtends met veel plezier uit je bed komt (Sinek, z.j.). Om deze reden weegt dit punt zwaarder dan de andere punten. Wanneer op dit punt een 3 gescoord wordt, wordt dit dubbel gerekend.

Uiteindelijk is door het optellen van de punten gebleken welke methode het beste past en overeenkomt bij de wensen en faciliteiten van Rancho Harmonia, namelijk de methode met de meeste punten en daarnaast geen ongeschikte score heeft gekregen.

Voor het beantwoorden van deelvraag 3 (*Welke beperkingen, en praktische oplossingen hiervoor, zijn er binnen Rancho Harmonia voor de optimale inzet van de Equine Assisted Therapy methode die volgt uit deelvraag 2?*) is er gekeken naar welke beperkingen er nog zijn voordat de methode geïmplementeerd kan worden. Wat nog belangrijker is, is welke oplossingen er zijn voor deze beperkingen. Met kennis van de faciliteiten en wensen van Rancho Harmonia is er zelf naar oplossingen gezocht. Wanneer er verduidelijking nodig is over de stand van zaken op Rancho Harmonia, is er contact opgenomen met de equitherapeuten of manager.

Dit onderzoek is dus als een trechter vormgegeven, het gaat van breed naar smal. Eerst is er in het vooronderzoek gekeken naar methoden waarbij paarden ingezet worden. Daarna is er gekeken welke van deze methoden benoemen dat zij ingezet kunnen worden voor kinderen met autisme, dat de inzet van paarden gebruikelijk is én dat er gewerkt wordt aan het verbeteren van communicatie/sociale vaardigheden. Vervolgens is er gekeken naar de wensen en faciliteiten van Rancho Harmonia en welke EAT-methoden het beste hierbij past. Tot slot is er gekeken naar welke beperkingen, en praktische oplossingen, er zijn voordat de methode geïmplementeerd kan worden.

4 Resultaten

Om de hoofdvraag “Welke methode van Equine Assisted Therapy sluit het meest aan bij de hulpvraag: het verbeteren van de sociale vaardigheden van kinderen met Autisme Spectrum Stoornis in de leeftijdscategorie 4 tot 12 jaar, binnen de mogelijkheden van Rancho Harmonia?” te kunnen beantwoorden is deze opgedeeld in drie deelvragen. De deelvragen zijn beantwoord door middel van literatuuronderzoek, interviews met deskundigen en een Multi Criteria Analyse. De resultaten zijn per deelvraag verwerkt en per deelvraag is een deelconclusie geschreven.

4.1 Deelvraag 1

Welke Equine Assisted Therapy methoden worden ingezet voor het verbeteren van de sociale vaardigheden bij kinderen met Autisme Spectrum Stoornis?

In dit hoofdstuk wordt deelvraag 1 beantwoord. Er zal per paragraaf een beschrijving zijn van de betreffende methode. Als er gesproken wordt over de begrippen autisme, paarden en/of het verbeteren van communicatie/sociale vaardigheden wordt dit dikgedrukt en onderstreept, om duidelijk te maken dat deze methode wordt meegenomen in de volgende deelvraag, mits de methode wetenschappelijk onderbouwd is. Ook worden bij die methoden de missie & visie en wetenschappelijke onderbouwing beschreven. Wanneer alleen gesproken wordt over een of twee van deze begrippen (autisme, paarden en/of het verbeteren van communicatie/sociale vaardigheden), is er geen beschrijving van de missie & visie en wetenschappelijke onderbouwing en gaat de methode niet mee naar de volgende deelvraag. Bij deelvraag 2 wordt er onderzocht welke van de geselecteerde methoden uit deelvraag 1 het beste aansluit bij de wensen en faciliteiten van Rancho Harmonia. Aan het einde van dit hoofdstuk staat een overzicht met de deelconclusie van deze deelvraag. De methoden worden in de volgende volgorde beschreven:

1. PATH
2. EAGALA
3. Horse Boy
4. ACT
5. CREF
6. Pony Power voor Kids

Informatie is voornamelijk opgezocht op de website van de methoden. Mocht hier (wetenschappelijke) informatie missen, dan is dit opgezocht via andere websites. Wanneer informatie van de website van de betreffende methode komt, staat deze bron alleen aan het einde van een paragraaf vermeld. Wanneer de informatie van een andere bron afkomstig is of wetenschappelijk onderbouwd is, wordt dit uiteraard wel vermeld.

4.1.1 PATH

PATH Intl. bestaat sinds 1969 en de afkorting hiervan staat voor Professional Association of Therapeutic Horsemanship International. De focus van deze organisatie begon met het rijden op de rug van een **paard** als vorm van fysieke (hippotherapie) en mentale therapie. Inmiddels hebben zij verschillende paard-gerelateerde activiteiten ontwikkeld voor therapeutische doeleinden. Deze worden gezamenlijk Equine Assisted Activities and Therapies (EAAT) genoemd. Naast het therapeutisch paardrijden, omvat EAAT bij PATH Intl. ook:

- ❖ Therapeutisch menen (paard en wagen);
- ❖ Interactieve voltige (acrobatiek te paard);
- ❖ Paard-begeleid leren en geestelijke gezondheid (cognitieve gedragstherapie in samenwerking met een therapeut met licentie);
- ❖ Grondwerk (naast het paard);
- ❖ Stalmanagement;
- ❖ Equine Services for Heroes® (specifiek voor oorlogsveteranen en militair personeel).

Daarnaast zijn er PATH Intl. vrijwilligers die werken aan het identificeren en verfijnen van meer disciplines en activiteiten die in EAAT gebruikt kunnen worden.

Gecertificeerde instructeurs van PATH Intl. gebruiken deze methode om vele individuen ieder jaar te helpen met fysieke, mentale en gedrags-uitdagingen, om kracht en onafhankelijkheid te bereiken met behulp van de kracht van een paard. EAAT helpt mensen van verschillende achtergronden en in alle lagen van het leven op diverse manieren, zoals het verbeteren van kracht en flexibiliteit, verbeteren van motorische vaardigheden, verbeteren van spraak en cognitieve redenering en het opbouwen van relaties en **sociale vaardigheden**. Individuen kunnen uitdagingen ervaren zoals verlammingen, multiple sclerose, **autisme spectrum stoornis**, syndroom van Down, drugsmisbruik, traumatisch hersenletsel of amputatie. Allemaal kunnen zij profiteren van de kracht van een paard.

PATH Intl. zorgt ervoor dat hun missie wordt gehandhaafd door vier primaire programma's: instructeur certificering, centrum accreditering, educatieve trainingen en lobbying. Dit gebeurt door het certificeren en accrediteren volgens een aantal normen die zijn ontworpen om veiligheid, ethiek en effectiviteit te waarborgen. Instructeurs moeten workshops volgen en een praktijk en schriftelijk examen afleggen om een certificaat te verdienen. PATH Intl. biedt diverse educatieve middelen aan hun leden, zoals praktijk workshops, educatieve publicaties, nieuwsbrieven, mentorprogramma's, peer-netwerken en regionale en nationale conferenties. Tijdens de conferenties komen mensen om lezingen door vaklieden bij te wonen, te leren over de meest recentelijke ontwikkelingen in EAAT, educatie te volgen en om deel te nemen aan discussies over trends in de medische en in de paardenwereld. Informatie over op welke manier deze methode te werk gaat ontbrak.

De missie van PATH Intl. is om veiligheid en optimale resultaten te bevorderen in EAAT voor individuen met speciale behoeften. De visie is om een wereldwijde autoriteit, bron en voorstander te zijn van:

- Door paarden ondersteunde activiteiten en therapieën,
- De paarden in dit werk die de menselijke geest inspireren en verrijken (PATH Intl., PATH Intl., 2017).

De wetenschap

Nadat onderzocht is of PATH Intl. spreekt over autisme, paarden en het werken aan sociale vaardigheden, is er gezocht naar wetenschappelijke onderbouwing over de methode. Er is algemene informatie gevonden over hippotherapie, het rijden op en zorgen voor paarden door kinderen met autisme, de therapeutische waarde van een paard en therapeutische interactie met paarden. Er missen echter onderzoeken die specifiek over PATH Intl. gaan.

4.1.2 EAGALA

De EAGALA-methode is een ervaringsgericht kader om cliënten in staat te stellen hun situaties te analyseren, connecties te maken en het vinden van hun eigen oplossingen door persoonlijke en fysieke ervaringen. Sinds het jaar 2000 hebben cliënten gemeld dat zij effectiever en sneller in staat zijn te veranderen en te groeien dan via traditionele benaderingen. De EAGALA-methode gelooft dat het zo effectief is omdat het de filosofie volgt waarin mensen het beste zouden leren door te doen. Een hands-on aanpak wordt beschreven, waarbij cliënten de ruimte wordt gegeven om hun situaties te projecteren, analyseren, connecties te maken en eigen oplossingen te vinden. Doordat de oplossingen persoonlijk worden ervaren, zijn deze vaak dieper en langduriger, in tegenstelling tot de oplossing puur intellectueel begrijpen.

Paarden zijn een belangrijk onderdeel van het team. Om prooidieren te ontwijken, zijn paarden erg sensitief op hun omgeving. Ze analyseren en reageren instinctief op onze lichaamstaal en non-verbale signalen. Het resultaat hiervan is dat er met behulp van paarden, inzicht gekregen kan worden in onze non-verbale communicatie en gedragspatronen. De EAGALA-methode nodigt cliënten uit om in een afgezet stuk grond te interacteren met paarden als therapeutisch proces. De paarden worden niet

gehinderd, nooit bereiden en interacteren alleen met de cliënt wanneer zij willen. Deze paarden worden het middelpunt in de ontdekking en analyse van de gedreven cliënt.

De EAGALA-methode hanteert standaarden, een ethische code, voortdurende educatie en een herhaalbaar kader. EAGALA heeft in zijn team een geregistreerde psychisch hulpverlener, een gekwalificeerde paardenspecialist en paarden, die altijd samenwerken met de cliënt. De methode heeft een diepgaande impact op mensen en helpt hen veranderingen door te voeren in zichzelf en hun relaties. De EAGALA-methode kan ingezet worden bij het afkicken van verslavingen, verminderen van crimineel gedrag, herstellen na trauma en misbruik, verbeteren van schoolprestatie en **sociale vaardigheden**, het aansterken van teams, huwelijk en familierelaties. De methode heeft mensen geholpen om deze veranderingen effectief door te voeren, ook wanneer andere methoden niet leken te helpen.

De EAGALA-methode kan ingezet worden bij trauma's, verslavingen, misbruik, AD(H)D, **autisme spectrum stoornis**, ontwikkelingsachterstanden, hechtingsstoornissen, depressies en angststoornissen. De missie van EAGALA is het bieden van educatie, standaarden, innovatie en ondersteuning aan professionals die Equine Assisted Psychotherapy and Learning aanbieden over de hele wereld. De visie is dat iedereen in de wereld toegang heeft tot de EAGALA-diensten (EAGALA, 2017).

De wetenschap

Er komt steeds meer bewijs voor het effect van de EAGALA-methode binnen Equine Assisted Therapy, maar meer bewijs is nodig om deze effecten beter vast te kunnen leggen (EAGALA, 2017).

In 2014 is er een onderzoek geweest naar Animal Assisted Therapy voor chronisch psychiatrische patiënten met agressief gedrag. Hier zijn 90 intramurale psychiatrische patiënten met recent gewelddadig of regressief gedrag, die in het ziekenhuis zijn opgenomen, 10 weken toegewezen aan een van de volgende groepen: therapie met behulp van paarden volgens de EAGALA-methode, therapie met behulp van honden, sociale vaardigheidstraining of gebruikelijke ziekenhuis activiteiten (als controlegroep). Hieruit is gebleken dat de patiënten in de EAGALA-groep de grootste afname van gewelddadig gedrag hebben, gemeten door gewelddadige incidenten (Nurenberg, et al., 2014).

In 2013 zijn de resultaten gemeten van seksueel misbruikte kinderen en adolescenten die therapie met behulp van paarden volgden via de EAGALA-methode. Hieruit bleek dat hun gemeten psychologische stress significant verminderde na deze therapie (Kemp, Signal, Botros, Taylor, & Prentice, 2013).

Daarnaast zijn er pilotstudies gedaan in 2007, 2014 en in 2016. In 2007 is de efficiëntie van EAT onderzocht bij kinderen die verwezen zijn naar psychotherapie voor mentale gezondheid en gedragsproblematiek. Hier werd verbetering zichtbaar door middel van GAF-scores (Global Assessment of Functioning) voor en na de therapie (Schultz, Remick-Barlow, & Robbins, 2007). In 2014 is onderzocht wat het effect is wanneer de EAGALA-methode wordt toegevoegd aan de bestaande gebruikelijke behandeling voor slachtoffers van geweld. De EAGALA-groep had meer verbetering bij empowerment en algemeen functioneren en een vermindering van depressie (Whittlesey-Jerome, 2014). In 2016 is de efficiëntie van de EAGALA-methode onderzocht bij het behandelen van compassievermoeidheid bij professionals in de gezondheidszorg. Een groep van tien professionals heeft meegedaan aan zeven sessies van de EAGALA-methode, waarbij compassie, compassievermoeidheid en burn-out voor en na de sessies zijn gemeten. De resultaten laten zien dat er significante vermindering in compassievermoeidheid en burn-out zijn en een verhoging in compassie tevredenheid na de sessies. Emotionele bewustwording en management zijn ook significant verhoogd (Black, 2016).

4.1.3 Horse Boy

De Horse Boy methode is opgericht in 2010 door Rupert Isaacson en Iliane Lorenz. In 2004 kwam Isaacson erachter dat zijn zoon Rowan, die autisme heeft, buiten in het bos beter functioneert dan binnen. Buiten heeft hij minder woedeaanvallen en is hij meer betrokken. Het kind leek te moeten bewegen, dus Isaacson bewoog met hem mee.

Toen Isaacson voor het eerst met zijn non-verbale zoon op het paard zat, sprak deze zijn eerste woorden uit. Hij kwam erachter dat hoe meer hij in een bepaald ritme reed, des te meer Rowan sprak. Isaacson en zijn zoon leefden 2,5 jaar in het zadel, waar Rowan heeft leren spreken, lezen en rekenen.

In 2007 reden Isaacson en Rowan samen te paard door Mongolië waar het boek en de film The Horse Boy en het vervolg The Long Ride Home over gaan. In 2008 openden de deuren van het New Trails Center in Austin, Texas om andere families te helpen. In 2010 hebben Rupert Isaacson en mededirecteur Iliane Lorenz de Horse Boy methode gesystematiseerd en aan anderen geleerd om het toe te passen. De Horse Boy methode wordt nu in 20 landen toegepast en dit worden er steeds meer. Horse Boy methode uitvoerders geloven niet dat autisme een probleem is dat opgelost moet worden. Ze geloven dat het een begaanbare manier is om door het leven te gaan en er zijn veel volwassen mensen met autisme die succesvol zijn (Horse Boy World, 2017).

De methode

De Horse Boy methode is een manier voor verbetering van communicatie en het opnieuw 'programmeren' van de hersenen voor mensen met autisme spectrum stoornis, ADD, ADHD, angststoornis en andere neuro-sensorische diagnoses, door middel van het gebruik van paarden, beweging en een natuurlijke omgeving. Naast de Horse Boy methode, heeft Isaacson ook de Movement Method ontwikkeld. Dit is een methode die ingezet kan worden zonder de hulp van paarden.

De Horse Boy methode heeft zes stappen met richtlijnen, om zeker te zijn dat de toepassing effectief is. Deze stappen zijn:

1. De juiste natuurlijke én menselijke omgeving creëren, zonder 'bad sensory triggers'. Er wordt altijd met zoveel mogelijk familieleden gewerkt, niet alleen met het betreffende kind.
2. Het werken aan zintuiglijke problemen via lichamelijk contact met het paard, om angsten te verminderen.
3. Samen met het kind op de rug van een paard rijden, om ritmes te creëren die communicatie ondersteunen. Het leiden van een paard aan de hand kan dit ritme juist verstoren, daarom moet er achter het kind gereden worden of gewerkt worden aan lange lijnen (longlining) achter het paard om dit ritme te kunnen creëren.
4. Perspectief nemen en regel gebonden spellen te paard voor het opnieuw programmeren van de hersenen.
5. Onderwijs te paard, je kan het hele basis- en voortgezet onderwijs te paard leren.
6. Empowerment: als het kind er klaar voor is, kan het aangeven wat het interessant vindt. Kinderen kunnen geholpen met het vinden van hun mening, zodat ze kunnen beginnen met nadenken over kostwinning, een baan en de toekomst.

De visie en missie van de Horse Boy methode:

De Horse Boy methode gelooft dat ieder kind een eigen aanpak vraagt, ieder kind is ten slotte uniek. De interesses van het kind worden gevolgd en dienen als motivator voor therapie en om te leren. Therapie en leren worden op die manier leuk. Therapiesessies worden Playdates genoemd, omdat er vooral veel gespeeld en gelachen wordt. Daarnaast wordt therapie naar de kinderen geen therapie genoemd, omdat dit impliceert dat er iets mis met je is, wat erg schadelijk voor het zelfbeeld kan zijn

(Carola Beekman, trainer en coördinator Horse Boy Method, persoonlijke communicatie, 13 maart, 2018). De Horse Boy methode streeft naar:

- Het idee beëindigen dat leren alleen kan door te lijden (leren is leuk!).
  - o De Horse Boy methode leert studenten en professionals kinetisch leren en intrinsieke motivatietechnieken, die worden ondersteund door neurowetenschappers, voor zowel speciaal als regulier onderwijs.
- Wereldwijd 1 miljoen mensen helpen.
  - o De Horse Boy methode helpt momenteel meer dan 30 duizend families in verschillende landen over de hele wereld en dit worden er dagelijks meer. Er wordt samengewerkt met veel universiteiten om de kinetische leerprogramma's te maken. Er zijn verschillende universitaire onderzoeken uitgevoerd naar de Horse Boy methode en de Movement Method. Daarnaast worden de methoden gecoacht door volwassenen met autisme, waaronder Dr. Temple Grandin.
- De leiders van de toekomst creëren door middel van effectieve, betaalbare educatie voor alle type studenten.
  - o Jongeren met autisme, AD(H)D en andere neuro-psychiatrische aandoeningen, zullen naast de neuro-typische jongeren de leiders van de toekomst worden. Momenteel wordt er op reguliere scholen gewerkt met druk, stress, angst, kortdurend leren voor toetsen, niet-motiverende omgevingen en een gebrek aan neurowetenschap in de training van opvoeders (en veel therapeuten). Dit leidt tot een negatieve spiraal van de jeugd. De Horse Boy methode wil 1 miljoen gezinnen en kinderen kunnen bereiken met kinetisch leren en intrinsieke motivatie, waardoor er een verschuiving plaatsvindt in het onderwijs en in de therapie. Hierdoor vindt er verandering plaats voor alle leiders van de toekomst (Horse Boy Foundation, 2017).

De wetenschap

Kinderen met autisme spectrum stoornis hebben, net als kinderen met AD(H)D, angststoornissen, depressies en andere neuro-psychiatrische aandoeningen, moeite met leren in een traditionele omgeving, zoals een klaslokaal of het kantoor van een therapeut. Door jarenlang te observeren en experimenteren, heeft meneer Isaacson ontdekt dat wanneer een leeromgeving meer autisme vriendelijk (en meer zintuigvriendelijk) is en wanneer het kind toegelaten wordt om te bewegen binnen deze omgeving, stress wordt verminderd, waardoor het kind openstaat om te kunnen leren (Horse Boy Admin, 2018).

Wanneer we worden geconfronteerd met stress, zorgt de amygdala (de gevaar-ontdekker van de hersenen) ervoor dat cortisol wordt vrijgelaten. Cortisol is een van de hormonen die verantwoordelijk is voor de stressreactie in ons lichaam, die bekend staat als de vecht, vlucht of bevries reactie. In een stressvolle situatie is een hoog, maar kort, niveau van cortisol nodig om ons lichaam klaar te maken voor het waargenomen gevaar. Langdurig hoge niveaus van cortisol beschadigen echter delen van de hersenen die betrokken zijn bij het kunnen leren en bij de remming van cortisolproductie. Dit geldt vooral in de prefrontale cortex en in de hippocampus. De prefrontale cortex is een deel van de hersenen dat betrokken is bij cognitieve functies op een hoger niveau, zoals emotionele controle (vooral door het remmen van de amygdala). De hippocampus is betrokken bij de vorming van nieuwe herinneringen. Dit wijst erop dat langdurige stress kan leiden tot een negatieve cyclus waarbij chronische hoge hoeveelheden van cortisol de delen van de hersenen beschadigen die verantwoordelijk zijn voor het remmen van cortisolproductie. Dit leidt tot de productie van nog meer cortisol, waardoor de hersenen vastzitten in een voortdurend verhoogde angstreactie en een vicieuze cirkel, dat het vermogen om te leren enorm vermindert (Cranston, 2014).

Uit de literatuur is bekend dat kinderen met autisme een storing in hun sensorisch systeem hebben (Ben-Sasson, et al., 2009). Dit betekent dat deze kinderen negatief over gestimuleerd kunnen worden

door dagelijkse sensorische input, vooral door kunstmatig licht, geluid, texturen, geuren, echo of grote aantallen mensen. Dit worden 'bad sensory triggers' genoemd. Onderzoek laat zien dat mensen met autisme vooral een overactief brein hebben bij kunstmatig sensorische stimulatie, wat de amygdala over activeert. Dit zorgt er weer voor dat er langdurig hoge niveaus van cortisol zijn, waardoor de prefrontale cortex en hippocampus aftakelen en dus ook de mogelijkheid voor die persoon om te kunnen leren (Spratt, et al., 2012). Onderzoek aan de hersenen van mensen met autisme laat afwijkingen zien in verbindingen tussen de prefrontale cortex en de amygdala. De prefrontale cortex reguleert normaliter de reactie van de amygdala, maar doet dat niet goed bij mensen met autisme. Dit kan ook verklaren waarom er een verhoogd cortisol niveau is bij deze populatie (Swartz, Wiggins, Carrasco, Lord, & Monk, 2013).

De oplossing deel 1 – verminderen van stress

Een manier waarop het hoge cortisol niveau verlaagd kan worden, is door een leeromgeving te creëren waar zo min mogelijk 'bad sensory triggers' in voorkomen. Zoals Dr. Temple Grandin (hersenenwetenschapper en auteur met autisme) regelmatig schrijft: de ideale leeromgeving voor een kind (met of zonder autisme) is buiten in de natuur, waar de meeste van deze 'bad sensory triggers' niet aanwezig zijn (Kuo & Taylor, 2004). Gewoonweg tijd doorbrengen in de natuur, vermindert al sterk de productie van cortisol (Ward Thompson, et al., 2012). Wanneer binnen gewerkt moet worden, kan de binnen leeromgeving een make-over krijgen, waarbij de gebruikelijke 'bad sensory triggers' zoveel mogelijk verwijderd worden, zoals kunstmatig licht, geuren en geluid (Stein, Polido, & Cermak, 2013). In de Horse Boy methode en de Movement Method wordt er precies dat gedaan. Door binnen en buiten (leer)omgevingen te creëren die voldoen aan de sensorische behoeften van het kind, kan de negatieve cortisol cyclus doorbroken worden. Hierdoor verlaagt het cortisol niveau, waardoor het kind weer open staat om te kunnen leren.

Een andere effectieve manier om stress te verminderen is om het niveau van het hormoon genaamd oxytocine te verhogen, dit is de tegenhanger van cortisol. Oxytocine is het feel-good, plezier en het communicatie hormoon. Ook zet het hormoon bij zoogdieren het zorgzame systeem in werking, en komt oxytocine vrij wanneer een moeder borstvoeding geeft of haar kind wiegt (Medina, 2011). Oxytocine reguleert stress door de activatie van de amygdala te verminderen bij een stressvolle situatie (Kirsch, et al., 2005) en door het algemeen verlagen en zelfs tegenwerken en ongedaan maken van langdurige effecten van cortisol (Heinrichs, Baumgartner, Kirschbaum, & Ehler, 2003). Bij de Horse Boy methode wordt de ritmische beweging van het paard gebruikt om de productie van oxytocine te stimuleren. De theorie hierachter is dat hoe meer de heupen van het kind wiegen, des te meer oxytocine er wordt geproduceerd. Bij de Movement Method wordt niet noodzakelijk gebruik gemaakt van een paard, en zijn er genoeg andere activiteiten om oxytocine te stimuleren, zoals diepe druk, ritmische muziek, schommelen en andere speeltoestellen dat de heupen kan wiegen, en natuurlijk genoeg lachen (Medina, 2011).

De oplossing deel 2 – vergemakkelijken van leren, door middel van beweging & intrinsieke motivatie

1. Beweging

In de afgelopen 15 jaar zijn op Amerikaanse scholen de mogelijkheden voor kinderen om fysiek te bewegen drastisch gedaald, met als gevolg slechtere resultaten op academische prestaties en een groei in obesitas bij kinderen (Sattelmair & Ratey, 2009).

In Scandinavië hebben scholen de tijd in klaslokalen ingekort met 50%. Er worden zoveel mogelijk lessen buiten gegeven, waarbij deze ondersteund kunnen worden door beweging. Onderzoek wijst uit dat in Scandinavië hierdoor de academische prestaties van studenten, met name in wiskunde, hoger zijn dan in de Verenigde Staten (John & Ratey, 2008).

Evolutionair gezien blijkt dat mensen constant aan het bewegen waren, om voedsel te zoeken en om roofdieren te ontlopen. Er wordt gedacht dat onze voorouders, de Homo Sapiens, zo'n 10 tot 20

kilometer op een dag liepen, waarbij de hele familie mee liep en waarbij onderweg werd geleerd (Leonard & Robertson, 1997).

Door een kind te stimuleren om te bewegen, worden de verbindingen in de hersenen gestimuleerd die betrokken zijn bij het leren. Hersenen hebben de mogelijkheid om nieuwe neuronen aan te maken, waardoor het hersencellen kan reproducen en repareren. Hierdoor bestaat de mogelijkheid om nieuwe verbindingen te maken en om bestaande verbindingen om te vormen tussen neuronen gedurende ons leven (John & Ratey, 2008).

Daarnaast zorgt fysiek bewegen ervoor dat BDNF vrijkomt. BDNF (brain derived neurotrophic factor, vrij vertaald: zenuwcel stimulerende factor) is een belangrijke stof voor het overleven van neuronen, dat voortkomt uit beweging en probleemoplossing. Dit is belangrijk voor het vervormen van de hersenplasticiteit bij leren en het geheugen (Rasmussen, et al., 2009; Tyler, Alonso, Bramham, & Pozzo-Miller, 2002). Een onderzoek van de University of Seoul liet zien dat kinderen die regelmatig paardrijden, een significant hoger niveau van BDNF hebben (Lee, Park, & Kim, 2015). Andere onderzoeken laten zien dat bewegingen zoals wiegen, spinnen of springen het vestibulair systeem (gelegen in het binnenoer) stimuleren, wat kritisch is bij aandacht en leren (Hitier, Besnard, & Smith, 2014). Hier wordt op ingespeeld bij de Horse Boy methode en de Movement Method, hierdoor staan de kinderen die er komen meer open om tijdens en ook na de sessies te leren. Sessies worden bij de Horse Boy methode en de Movement Method 'playdates' genoemd, omdat er vooral veel gespeeld en gelachen wordt tijdens het leren.

Onderzoeken laten zien dat de activiteit in de prefrontale cortex toeneemt bij fysieke beweging. Dit deel van de hersenen is betrokken in hogere cognitie (hersenwetenschappers noemen dit executieve functies), zoals keuzes maken, logica en emotionele controle (Chaddock-Heyman, et al., 2013). Het is bekend dat het cerebellum (de kleine hersenen) een grote sturende rol spelen bij bewegen. De beweging wordt in gang gezet door een impuls uit de prefrontale cortex en de motoriek wordt bijgestuurd door het cerebellum. Dit gaat via neuronen die Purkinje cellen worden genoemd (Bellebaum & Daum, 2007; Karatekin, Lazareff, & Asarnow, 2000; Middleton & Strick, 1994). Dieronderzoek laat zien dat fysieke activiteit de overlevingskans van Purkinje cellen vergroot (Seo, et al., 2010; Dickson, et al., 2010; Lee, et al., 2014). Dit geeft aan dat kinderen geholpen worden met leren door te bewegen. Hierdoor wordt het cerebellum gestimuleerd en ook het vormen van neurale verbindingen van de Purkinje cellen met de prefrontale cortex (logica en leren regio's) in hun hersenen. Ook worden de neurale netwerken die betrokken zijn bij leren gestimuleerd.

Hoe is dit gerelateerd aan autisme?

Onderzoek van postmortem hersenen van kinderen met autisme, heeft een disfunctie aangetoond in het cerebellum, vanwege verloren gegane Purkinje cellen (Allen, 2005). Dit is zelfs een van de meest consistente bevindingen, wat bij ongeveer 95% van de hersenen van mensen met autisme gevonden wordt (Bailey, et al., 1998; Bauman & Kemper, 2005). Een onderzoek bij ratten met autistische symptomen laat zien dat dagelijkse oefeningen op een loopband de overlevingskans van Purkinje cellen vergroot (Cho, et al., 2016). Dit suggereert dat beweging extra belangrijk is voor een persoon met autisme, omdat dit het verlies van Purkinje cellen vermindert. Door een grotere concentratie van Purkinje cellen in de kleine hersenen, is er een betere verbinding van verschillende regio's met de hersenen en de prefrontale cortex. Daarnaast wordt autisme vaak geassocieerd met een achterstand in de executive functies. Dit zijn de hersenfuncties die vaak enorm moeilijk zijn voor kinderen met autisme, namelijk de functies die ervoor zorgen dat er flexibel gewisseld kan worden tussen verschillende plekken, mensen, emoties of activiteiten en bijvoorbeeld dat men zichzelf kan stoppen met gillen bij boosheid (Hill, 2004). Ook hier zorgt beweging voor meer activiteit en connectiviteit in de prefrontale cortex, waar ook deze executieve functies worden geregeld.

In de Horse Boy methode wordt het paard ingezet om het kind te voorzien van de beweging die het nodig heeft om te kunnen leren. Deze methode verschilt van de meeste andere methoden, omdat het paard hier niet vanaf de grond geleid wordt, maar vanaf het zadel achter kleine kinderen of met grotere kinderen en volwassenen vanaf achter het paard met behulp van longlining. De reden hiervoor is dat de balans van het paard automatisch naar voren naar de schouder en het hoofd wordt getrokken, wanneer een paard naast het hoofd geleid wordt. Hierdoor is het paard uit balans, waardoor het kind ook uit balans is. Wanneer iemand zich uit balans voelt, moeten de spieren dit voortdurend corrigeren en is de psoas spier (gelegen in de onderrug) aangespannen. Dit stuurt een signaal naar de amygdala dat er gevaar is, waardoor er cortisol vrijkomt en daardoor wordt de mogelijkheid om te kunnen leren geblokkeerd. Wanneer er achter het kind wordt gereden of met longlining wordt gewerkt, is het mogelijk om een gelijkmatig en ritmische beweging te creëren waarbij de balans van het paard onder de ruiter zit. Dit zorgt dat de psoas spier kan ontspannen, waardoor de heupen van het kind kunnen mee wiegen met de beweging van het paard. Hierdoor komt er oxytocine vrij, waardoor beter geleerd kan worden (Koch, 1997).

In de Movement Method worden er verschillende activiteiten gebaseerd op bewegen gebruikt om het kind te voorzien van de ritmische beweging die het nodig heeft om te kunnen leren. Tijdens deze activiteiten zijn de kinderen of zelf fysiek aan het bewegen (springen op een trampoline, zwemmen, rennen) of worden kinderen geplaatst op een bewegend object (schommel, kruiwagen, paard). Het is belangrijk ervoor te zorgen dat het kind zich veilig voelt, zodat de psoas spier ontspant. Wanneer het kind ontspannen is, wordt het nieuwsgierig en kan het leren. Daarnaast zorgt de oxytocine ervoor dat het kind gemotiveerd is om te communiceren.

2. Intrinsieke motivatie

Het kind laten ontdekken in een natuurlijke omgeving is minstens zo belangrijk als beweging. Ook is het belangrijk het kind te laten leren door middel van hun interesses en obsessies. Kinderen zijn geboren met een enorme nieuwsgierigheid en een verlangen om de wereld om hen heen te ontdekken. Het plezier van deze ontdekkingstocht helpt ze om te leren, kritisch te denken en te redeneren. Onderzoek laat zien dat wanneer we geïnteresseerd zijn in wat we leren, er verhoogde activiteit in de hippocampus (betrokken bij het maken van herinneringen) is. Ook is dan er meer activiteit in het gebied dat betrokken is bij beloning en plezier (Gruber, Gelman, & Ranganath, 2014). Dit geeft aan dat we beter leren wanneer we nieuwsgierig zijn en geïnteresseerd zijn in hetgeen we leren.

Hoe is dit gerelateerd aan autisme?

Onderzoek laat zien dat kinderen met autisme vaak een disfunctie hebben in hun beloningssysteem (Kohls, et al., 2012). Dit betekent dat het kan zijn dat ze minder goed reageren op extrinsieke motivatie of motivatie door middel van beloning, dan neuro typische kinderen. Hierdoor is het nog belangrijker om hun nieuwsgierigheid op te wekken, waardoor zij een intrinsiek verlangen hebben om meer te leren over hun interesses en obsessies. Vanuit deze interesses en obsessies kunnen kinderen met autisme het hele basis- en voortgezet onderwijs ontdekken. Dit betekent echter niet het kind alleen meegaand behandeld moeten worden. Wanneer het kind leert vanuit hun obsessies, is er een toegankelijker manier om hen te laten leren. Er kan begonnen worden bij de obsessie en zo de niet-interessante dingen aan de obsessie toevoegen. Bijvoorbeeld: als een kind gek is op wolven, kan hier onder andere getallen, topografie, geografie en statistiek aan toegevoegd worden. Na een korte tijd kan dit gegeneraliseerd worden over andere onderwerpen.

Hoe wordt nieuwsgierigheid bevorderd in de Horse Boy methode & de Movement Method?

Men begint met het creëren van een 'YES' omgeving voor het kind. Dit betekent dat het kind alles overal mag aanraken en ontdekken, zolang dit fysiek veilig voor hen is. Er wordt van tevoren gezorgd dat de omgeving veilig is. Daarna leert het kind op een flexibele en leuke manier zonder druk door middel van hun passies, interesses en obsessies en met als doel om plezier te hebben in leren. Er

worden educatieve activiteiten ontworpen, die zijn aangepast aan de intrinsieke interesses van het kind. Indirect wordt de kennis getest door middel van speurtochten en spellen. Kortgezegd wordt alles op maat gemaakt voor ieder individueel kind en is dit afhankelijk van hun intrinsieke motivatie om het leren en ontdekken te stimuleren. Dit op maat maken wordt in samenwerking gedaan met verschillende universiteiten wereldwijd.

Conclusie

Er worden paarden en beweging gebruikt in de Horse Boy methode en de Movement Method, om het zenuwstelsel tot rust te brengen en het kind uit de negatieve vicieuze cortisol cirkel te halen, die de hersenontwikkeling blokkeert. Uiteindelijk wordt het kind geholpen met het vervormen van de hersenen om te kunnen leren, van de basis cognitieve niveaus tot de geavanceerde wiskunde en wetenschappelijke modules en alles er tussenin. Dit gebeurt allemaal zonder dat het kind door heeft dat het therapie krijgt of onderwezen wordt. Het kind biedt geen weerstand bij het leren, omdat het op een leuke manier wordt aangeboden (Horse Boy World, 2017).

Veel van de voorgaande wetenschappelijke informatie is ook van toepassing op de PATH Intl. en EAGALA-methode. De Horse Boy methode verschilt hierin, omdat het kind hier gevolgd wordt in zijn/haar interesses, waardoor het meer ontspannen is en waardoor er gebruik gemaakt kan worden van intrinsieke motivatie.

4.1.4 ACT

ACT is een vorm van gedragstherapie en staat voor Acceptance and Commitment Therapy. Binnen deze therapie leren cliënten om hun aandacht te richten op dingen die ze daadwerkelijk belangrijk vinden in het leven, en niet op het zinloze gevecht van vervelende gedachtegangen, emoties en lichamelijke sensaties. ACT staat ervoor dat het vechten tegen onvermijdelijke omstandigheden uiteindelijk ten koste gaat van een gezond en waardevol leven. Dit gebeurt door het vergroten van de psychologische flexibiliteit, met behulp van de zes zuilen:

- Mindfulness – in contact komen met het hier en nu
- Acceptatie – het actief uitnodigen van vervelende gedachten, gevoelens en omstandigheden
- Zelf als context – een andere, meer flexibele relatie met jezelf creëren
- Defusie – loskomen van je gedachten, zodat deze je minder snel zullen raken
- Waarden – ontdekken wat je werkelijk belangrijk vindt in het leven
- Toegewijde actie – dingen gaan ondernemen op basis van je waarden

De combinatie van oefeningen en metaforen uit deze zuilen helpen met het verkrijgen van meer psychologische flexibiliteit. Op die manier kunnen cliënten beter omgaan met tegenslagen in het leven. Ook zullen zij sneller geneigd zijn dingen te doen die ze echt belangrijk vinden. Dankzij ACT kun je op een vrolijkere en speelsere manier in het leven staan, waarbij angst en pijn die samengaan met het leven als minder heftig worden ervaren.

Binnen de hulpverlenerswereld krijgen nieuwe technieken als mindfulness steeds meer ruimte in de praktijken van psychologen, trainers en coaches, waardoor het beste uit verschillende werelden wordt samengebracht. Met behulp van ACT leer je een zachte houding aan te nemen ten opzichte van alles wat je denkt, voelt en ervaart, terwijl je tegelijkertijd je doelen en dromen gaat verwezenlijken. ACT brengt wetenschap en spiritualiteit samen (Time to ACT!, 2017).

4.1.5 CREF

De CREF-methode staat voor Circle Reprint Emotional Foundation en is een therapeutisch middel om aangetast basisvertrouwen te laten herstellen. De methode maakt het mogelijk om starre patronen die door de jaren heen zijn ontstaan, succesvol te behandelen. **Paarden** ondersteunen en versnellen het proces en kunnen naar wens ingezet worden.

De CREF-methode is gebaseerd op de piramide van Maslow en achterhaalt de oorzaak van sociale, emotionele en fysieke problemen. Ook herstelt het de natuurlijke veerkracht van cliënten zonder het gebruik van medicatie. De methode geeft een oplossing voor hechtingsproblematiek en onvervulde behoeften en is in te zetten voor alle leeftijden, individueel, in teams en in organisaties.

Bij de CREF-methode wordt er eerst in de *circle* gemeten hoe de toestand is van het basisvertrouwen. Dit kan bij kinderen, volwassenen, in een gezin, team en organisaties gemeten worden. Vaak wordt er tijdens deze fase gewerkt met paarden. Het paard zorgt ervoor dat er een versnelling in bewustwording plaatsvindt over het basisvertrouwen van een individu. Door de meting wordt er duidelijk welke levensbehoeften ontbreken of onvoldoende aanwezig zijn.

Vervolgens wordt er gewerkt aan de levensbehoefte die ontbreekt of onvoldoende aanwezig is, om het basisvertrouwen te vergroten. Wanneer dit basisvertrouwen hoog is én stabiel genoeg is, wordt dit door diverse technieken vastgelegd. Dit gebeurt onder andere met behulp van het model NLP (Neuro Linguïstisch Programmeren, een model voor doelgerichte verandering waarin de innerlijke beleving centraal staat (Hollander, z.j.)) en positieve EMDR (Eye Movement Desensitization & Reprocessing, therapie voor mensen die last blijven houden van de gevolgen van een traumatische ervaring). Dit wordt *reprint* genoemd.

Liefdevol naar jezelf zijn met zo min mogelijk oordelen, is tijdens de circle en reprint de rode draad. Dit wordt de *emotional* verbinding genoemd.

Deze bovenstaande stappen (circle, reprint, emotional) vormen een stevige bodem, *foundation*, waar het basisvertrouwen nog verder opgebouwd kan worden. De balans wordt hersteld en tegenslagen kunnen gemakkelijker worden verwerkt (CREF-methode, z.j.).

4.1.6 Pony Power voor Kids

Pony Power voor Kids is een **sociale vaardigheidskursus** voor kinderen vanaf 6 jaar. Deze cursus werkt aan zelfvertrouwen, weerbaarheid, aangeven van grenzen, samenwerking, positief gedrag en omgaan met emoties. Met hulp daarvan worden sociale vaardigheden ontwikkeld en wordt emotionele groei ondersteund. De lessen worden op een speelse en dynamische manier met pony's aangeboden, zijn praktijkgericht en educatief. Zo wordt er met en van elkaar en de pony's geleerd, door in beweging te komen, zelf te doen, te ervaren en te leren. Er wordt met Pony Power voor Kids een stevige basis gevormd voor de verdere ontwikkeling. Pony Power staat voor in je kracht staan, krachtig zijn en krachtig overkomen. Er wordt aandacht besteed aan thema's die ervoor zorgen dat het kind in zijn kracht komt.

Op de basisschool ontwikkelt een kind zich in hoog tempo. Tegenwoordig ligt er een enorme druk op het kind vanuit het schoolsysteem, de omgeving en de maatschappij. Pony Power voor Kids geeft extra begeleiding, waar een steeds grotere behoefte naar blijkt te zijn naast het reguliere aanbod. Er wordt tijdens de cursus vooral gericht op het ontwikkelen van een aantal belangrijke vaardigheden voor het kind. Zo wordt een positief zelfbeeld en meer zelfvertrouwen ondersteund in de leer methode. Ook wordt er gewerkt aan het herkennen van de eigen comfortzone en het bewaken van grenzen. Het kind leert om op een adequate manier te communiceren naar anderen wat het wel of juist niet wil. De theorie wordt gekoppeld aan een praktische oefening met de pony's. Hierdoor wordt het leren leuk en kunnen kinderen zien hoe de theorie in de praktijk werkt. De kinderen krijgen hier een enthousiaste houding door en binnen enkele weken groeien ze in hun sociale vaardigheden en in hun welbevinden. Kinderen leren op zichzelf te vertrouwen, gedrag van zichzelf en anderen te begrijpen en hun grenzen te verleggen.

De cursus bestaat uit vijf lessen van twee uur. Tijdens deze twee uur wordt er alleen naast het paard gewerkt, niet erop. De thema's die aan bod komen hebben direct verband met het dagelijkse leven. De theorie van deze thema's staat uitgelegd in een persoonlijk werkboek, wat de kinderen mee naar huis nemen. Hier staan ook opdrachten in om thuis te kunnen oefenen. Doordat de thema's gekoppeld zijn aan de leefwijze van paarden, zien kinderen gelijk het resultaat van bepaalde acties. De pony's reageren direct en spiegelen hiermee gedrag van een ander, waardoor het kind inzicht krijgt in het eigen gedrag en de gevolgen hiervan. Ook zien ze gelijk reactie bij de pony's zodra ze hun gedrag aanpassen. Het kind wordt zich hierdoor meer bewust van het eigen handelen, het eigen zijn en zijn/haar plek in het geheel. Gevoelens, zintuigen en denkprocessen worden in beweging gebracht (Pony Power voor Kids, z.j.).

4.1.7 Conclusie deelvraag 1

Welke Equine Assisted Therapy methoden worden ingezet voor het verbeteren van de sociale vaardigheden bij kinderen met Autisme Spectrum Stoornis?

Wat duidelijk naar voren komt uit de voorgaande informatie, is dat het deel van de Horse Boy methode uitgebreider is en dieper ingaat op de hersenfuncties dan alle andere methoden. De Horse Boy methode heeft zeer uitgebreide (wetenschappelijke) informatie op de website staan, waarschijnlijk omdat er veel samengewerkt wordt met universiteiten en aan verschillende wetenschappelijke onderzoeken is deelgenomen. Een groot deel van deze algemene wetenschappelijke informatie is ook van toepassing op de PATH Intl. en EAGALA-methode. Voor het overzicht is voorgaande informatie uitgezet in tabel 4. De eisen waaraan voldaan moet worden om meegenomen te worden naar deelvraag twee, zijn zichtbaar op de horizontale as. De methoden staan op de verticale as. Om ervoor te zorgen dat de methode van bepaalde kwaliteit is, is het van belang dat er wetenschappelijke onderzoeken te vinden zijn over de betreffende methode. Zonder wetenschappelijke onderbouwing, wordt de methode niet meegenomen naar de volgende deelvraag.

TABEL 4. OVERZICHT VAN DE METHODEN EN AAN WELKE EISEN DEZE VOLDOEN.

Eisen → Methode ↓	Autisme	Paarden	Sociale vaardigheden/ verbetering communicatie	Wetenschappelijk onderbouwd
PATH	X	X	X	
EAGALA	X	X	X	X
Horse Boy	X	X	X	X
ACT				
CREF		X		
Pony Power voor Kids		X	X	

Zoals zichtbaar in tabel 4, voldoen niet alle methoden aan de eisen die gesteld zijn om door te kunnen naar deelvraag twee. De methoden die wel aan de gestelde eisen voldoen zijn:

- ❖ EAGALA
- ❖ Horse Boy

De andere methoden vallen af, omdat PATH Intl. geen specifieke wetenschappelijke onderbouwing heeft en ACT het niet over autisme, paarden of sociale vaardigheden/verbetering van communicatie heeft. Bij de CREF-methode gaat het niet over autisme of sociale vaardigheden/verbetering van communicatie en Pony Power voor Kids heeft het niet over autisme. Wel zijn het interessante methoden waar wellicht informatie vandaan gehaald kan worden, maar voldoen zij niet aan de eisen om als methode geschikt te zijn voor Rancho Harmonia. Daarom worden deze methoden niet meegenomen naar de volgende deelvraag.

4.2 Deelvraag 2

Welke van de geïdentificeerde Equine Assisted Therapy methoden sluit het beste aan bij de faciliteiten die Rancho Harmonia te bieden heeft?

Voor het beantwoorden van deelvraag 2, wordt er gebruik gemaakt van een Multi Criteria Analyse (MCA). Dit model wordt gebruikt om te kijken welke EAT-methode het beste past bij de faciliteiten en wensen van Rancho Harmonia. De EAT-methoden die volgen uit deelvraag 1 zijn:

- ❖ EAGALA
- ❖ Horse Boy

Eerst wordt er gekeken wat de missie en visie is van Rancho Harmonia, wat voor paarden en medewerkers ze momenteel hebben en of deze geschikt zijn en wat het budget is om een nieuwe methode te implementeren en wat het budget is voor jaarlijkse bijscholing. Vervolgens worden de kosten van EAGALA en de Horse Boy methode besproken. Daarna wordt de puntentelling voor de MCA nader toegelicht. In de conclusie wordt met behulp van de antwoorden op deelvraag 1 de MCA ingevuld om te kijken in hoeverre de EAT-methoden passen bij Rancho Harmonia.

4.2.1 Missie en visie

Rancho Harmonia is onderdeel van Fundashon Verriet. De missie van Fundashon Verriet is om een breed scala van voorzieningen aan personen met een verstandelijke of lichamelijke beperking en personen met een stoornis binnen het autistisch spectrum te bieden. Met haar zorgaanbod draagt zij eraan bij dat deze personen invulling weten te geven aan hun eigen leven en zich hierin ook kunnen versterken (empowerment). De stichting wordt gedreven door de behoeften van haar cliënten en hun vertegenwoordigers (Chantal van Koert, equitherapeut Rancho Harmonia, persoonlijke communicatie, 1 november, 2017).

Fundashon Verriet levert zorg vanuit de volgende mensvisie:

- Ieder mens heeft recht op respectvolle omgang en acceptatie, op het nemen van beslissingen die hemzelf betreffen (zelfbeschikking) en op ontplooiing op basis van zijn eigen mogelijkheden.
- Mensen trachten hun behoeften vorm te geven door het creëren van een eigen plek, het aangaan van relaties en het leveren van prestaties (Chantal van Koert, equitherapeut Rancho Harmonia, persoonlijke communicatie, 1 november, 2017).

Rancho Harmonia biedt zorg met dezelfde missie en visie als Fundashon Verriet dit doet. Dit wordt onderbouwd in het interview met Chantal van Koert (Bijlage I), bij de vraag "Hoe gaan jullie met kinderen met autisme om?".

4.2.2 Paarden

Momenteel zijn er zes therapie paarden aanwezig op Rancho Harmonia. Zij zijn allemaal erg betrouwbaar en hebben hun eigen voor- en nadelen, namelijk:

- ❖ Ginger:
  - Quarterhorse (ongeveer 1.55 meter schofthoogte)
  - Geschikt is voor zowel kleine als grote/zware ruiters tot maximaal 80 kg
  - Geschikt voor grondwerk en longlining
  - Zeer rustig karakter
- ❖ Dizan & Popeye:
  - Paso Fino pony (ongeveer 1.35 meter en 1.30 meter schofthoogte)
  - Geschikt voor kleine ruiters tot maximaal 60 kg
  - Geschikt voor grondwerk en longlining
  - Voorwaarts karakter

- ❖ Leah & Prometida:
  - Paso Fino pony (ongeveer 1.40 meter schofthoogte)
  - Ongeschikt voor ruiters in verband met artrose
  - Geschikt voor grondwerk
  - Zeer voorwaarts karakter
- ❖ Whoopy
  - Paso Fino pony (ongeveer 1.20 meter schofthoogte)
  - Geschikt voor kleine ruiters tot maximaal 50 kg
  - Geschikt voor grondwerk en longlining
  - Geschikt voor de kar

4.2.3 Medewerkers

Er zijn momenteel twee equitherapeuten werkzaam op Rancho Harmonia. Eén van hen, Diane Caprino-Heijtel, is in het vak gegroeid van jongs af aan. Zij is begonnen als vrijwilliger en inmiddels werkt ze zo'n 7 jaar officieel bij Rancho Harmonia. Momenteel is zij bezig met de deeltijdopleiding Psychologie aan de universiteit. De andere therapeute, Chantal van Koert, werkt nu ruim anderhalf jaar bij Rancho Harmonia en heeft hiervoor als paardencoach, -trainer en -therapeut gewerkt. Ze heeft de opleiding Culturele en Maatschappelijke Vorming behaald en heeft veel jeugd en jongerenwerk gedaan. Voor uitgebreide informatie over de achtergrond van de medewerkers wordt verwezen naar het curriculum vitae van Chantal van Koert en Diane Caprino-Heijtel in Bijlage I.

4.2.4 Budget

Het budget van Rancho Harmonia om een EAT-methode te implementeren, wordt beschikbaar op het moment dat er besloten wordt om een methode te implementeren (zie Bijlage II: Interviewfragment met Tineke Alberts). Dat betekent dat het budget bekend wordt naar aanleiding van dit onderzoek. Hetzelfde geldt voor het budget voor de jaarlijkse bijscholing van een methode.

4.2.5 Kosten methoden

Voordat een methode geïmplementeerd kan worden, zitten er bepaalde kosten aan vast. De kosten van EAGALA en de Horse Boy methode worden hier nader toegelicht.

4.2.5.1 EAGALA

Om gecertificeerd te worden voor de EAGALA-methode moeten er een aantal dingen gebeuren:

- ❖ Online Webinar voor pre-training. Hierin worden de basisprincipes van de EAGALA-methode uitgelegd en mee geoefend, om goed voorbereid te zijn voordat de praktijk in wordt gegaan. Dit wordt gedaan om deelnemers een beter beeld te geven van wat de EAGALA-methode precies inhoudt, voordat zij veel geld en tijd kwijt zijn aan het volgen van de volledige certificering. Deze pre-training is gratis te volgen.
- ❖ Training in een praktijk. Dit zijn vijf aaneengesloten dagen waarin getraind en geoefend wordt met de fundamenteën van de EAGALA-methode. Trainers worden in staat gesteld om efficiënter met informatie om te gaan, zodat meer tijd vrijkomt om essentiële vaardigheden te introduceren en beoefenen. Deelnemers krijgen een intensere en effectievere leerervaring, voor een vollediger beeld en meer begrip over de EAGALA-methode.
- ❖ Online assessment na de training. Na de training wordt door de deelnemers een online assessment gemaakt. Zo wordt de EAGALA-methode nog beter begrepen en ook getoetst, waardoor er een kwaliteitscontrole plaatsvindt voordat certificering plaatsvindt.
- ❖ Mentorschap na de training. Na het volgen van de praktijktraining, hebben beoefenaars recht op maximaal twee uur groeps- of individuele mentor sessies, binnen een bepaalde tijd na de certificering. Hierdoor kunnen beoefenaars nog vragen stellen wanneer zij de EAGALA-methode gaan toepassen in de praktijk. Beoefenaars kunnen dan op de juiste manier hun

praktijk beginnen met behulp van de methode. Ook zorgt dit ervoor dat deelnemers de adequate EAGALA-bronnen om hulp vragen.

- ❖ Professioneel ontwikkelingsportfolio. Voor of na de training moeten beoefenaars hun portfolio indienen. Dit zorgt ervoor dat iedere beoefenaar over de juiste achtergrond en ervaring beschikt om als paardenspecialist, geestelijke gezondheidszorg professional of als een derde professional aan de slag te gaan (EAGALA, 2017).

Het online Webinar is gratis. De rest van de training kost \$2.100 per persoon, wat *ongeveer* €1.804 is, om de EAGALA-methode te implementeren op Rancho Harmonia. Een training via EAGALA voor de *jaarlijkse bijscholing* kost \$550 (ongeveer €472) (Marilee Laney, administratie EAGALA Intl., persoonlijke communicatie, 7 november 2017). Deze bedragen zijn op 9 november, 2017 omgerekend op www.valuta.nl.

4.2.5.2 Horse Boy

Er zijn vijf niveaus van de Horse Boy methode. De prijzen staan bij ieder niveau vermeld, deze zijn afgerond op hele euro's en omgerekend op www.valuta.nl (9 november, 2017). De verschillende niveaus zijn als volgt:

1. Deze tweedaagse workshop introduceert de zes stappen en de daarbij horende richtlijnen van de methode en leert je te werken met individuele families. Het is geen probleem wanneer je geen ervaring hebt met paarden. Niet-ruiters kunnen meedoen in het theoriegedeelte en observeren tijdens de rij-oefeningen.

Voor wie?

- Instructeurs van therapeutisch paardrijden
- Ruiters met een interesse in autisme
- Familie en vrienden van kinderen met autisme of andere neuro-psychische aandoeningen
- Leraren
- Therapeuten

Vereisten:

- 16 jaar of ouder, neuro typisch
- Moet comfortabel kunnen rijden in stap en draf
- Op een paard van 15.2 hand (157,48 cm) schofthoogte kunnen opstappen tijdens een buitenrit, zonder opstapblok
- Op een paard van 15.2 hand (157,48 cm) schofthoogte zonder zadel op kunnen stappen, met behulp van een deelnemer
- Een BMI (Body Mass Index) van 28 of lager

Kosten:

- \$495 voor ruiters, ongeveer €425
- \$225 voor niet-ruiters, ongeveer €193

2. Tweedaagse workshop die je leert hoe je met een Horse Boy paard kunt paardrijden achter een kind en hoe je met longlining kunt werken achter het paard.

Voor wie?

- Instructeurs therapeutisch paardrijden
- Ruiters met een interesse in autisme
- Equine professionals

Vereisten:

- Horse Boy Method 1 als ruiter voltooid
- 16 jaar of ouder, neuro typisch
- Je moet comfortabel kunnen rijden in stap, draf en galop
- Je moet mee kunnen met een vlotte buitenrit in stap en draf en over steile hellingen en heuvels kunnen rijden

Kosten:

- \$495, ongeveer €425

3. Vijfdaagse workshop waarbij je leert een 'playdate' te organiseren en uit te voeren, waarbij je werkt met meerdere families, hoe je spellen kunt ontwerpen om de hersenen te ontwikkelen en hoe je het basis- en voortgezet onderwijs kunt toepassen tijdens de 'playdates'.

Voor wie?

- Iedereen die Horse Boy Method 2 heeft gedaan en met meerdere families 'playdates' wilt organiseren op hun locatie.

Vereisten:

- Horse Boy Method 2 voltooid
- 16 jaar of ouder, neuro typisch

Kosten:

- \$1.150, ongeveer €988

4. Tweedaagse workshop waarin de geavanceerde ruiter leert om een paard te trainen op een manier dat het de zeer verzamelde galop kan, waarbij de meeste oxytocine vrijkomt en je leert regel gebaseerde spellen te paard.

Voor wie?

- Instructeurs therapeutisch paardrijden
- Ruiters met een interesse in autisme
- Equine professionals

Vereisten:

- Horse Boy Method 3 voltooid
- 16 jaar of ouder, neuro typisch
- Geavanceerde ruiters moeten verzamelde galop kunnen met een paard en een 3' parcours (91,44 cm) comfortabel kunnen springen
- Je moet een vlotte buitenrit kunnen rijden in galop over steile hellingen en heuvels

Kosten:

- \$495, ongeveer €425

5. Driedaagse workshop die leert je hoe je Horse Boy Camps van 3 dagen kunt organiseren voor meerdere families.

Voor wie?

- Horse Boy Method 3 beoefenaars die Horse Boy Method Camps willen gaan organiseren.

Vereisten:

- Horse Boy Method 4 voltooid of heeft een medewerker die Horse Boy Method 4 heeft voltooid.

Kosten:

- 1. \$500 – deelname aan Horse Boy Camp, ongeveer €429
- 2. \$1.500 – gerund door Horse Boy personeel op jouw locatie, ongeveer €1.288
- 3. \$1.000 – gerund door jou op jouw locatie, bijgewoond door Horse Boy personeel, ongeveer €859

Na Horse Boy Method 1 kan er zelfstandig met families gewerkt worden onder naam van de Horse Boy. Dit betekent dat het dus *minimaal €425 per persoon* kost om de Horse Boy methode op Rancho Harmonia toe te passen. Om de certificering te behouden kost het \$24,95 (ongeveer €21) per maand, inclusief maandelijkse Webinars, hulp met les planning, onbeperkte hulp via email en E-books. Dit komt neer op *ongeveer €252 per jaar* (Horse Boy World, 2017).

4.2.6 Puntentelling MCA

De MCA wordt ingevuld door middel van scoring van 1 tot en met 3 waarbij 1 ongeschikt, 2 neutraal en 3 geschikt is. Uiteindelijk zal door het optellen van de punten blijken welke methode het beste past bij de wensen en faciliteiten van Rancho Harmonia, namelijk de methode met de meeste punten. Er volgt nu eerst een uitleg over wanneer een methode welk aantal punten krijgt.

Een methode krijgt bij de missie/visie drie punten wanneer dit volledig overeenkomt of op hooguit één punt afwijkend is met de missie en visie van Rancho Harmonia. Rancho Harmonia heeft het over het volgen van de cliënt en empowerment. Wanneer een methode ook hierover spreekt worden er drie punten toegedeeld. Wanneer de missie en visie van een methode volledig het tegenovergestelde is dan de missie en visie van Rancho Harmonia, zal deze ongeschikt zijn en één punt krijgen. Wanneer de missie en visie van een methode ertussenin hangt en dus niet het tegenovergestelde is, maar ook niet overeenkomt, worden er twee punten gegeven. Het is van belang dat de missie/visie overeenkomt met die van Rancho Harmonia, omdat het uitgangspunt van waaruit gewerkt wordt dan hetzelfde is. Er wordt dan vanuit hetzelfde oogpunt naar de kinderen gekeken en met de kinderen gewerkt. Dit zal ervoor zorgen dat een methode gemakkelijker te implementeren is, omdat er met dezelfde waarden gewerkt wordt. De missie/visie is het uitgangspunt waarop beleid gemaakt wordt en van waaruit de methode wordt gekozen. Wanneer de missie/visie van een methode overeenkomt, zorgt dit voor intrinsieke motivatie. Dat is de reden waarom je 's ochtends uit je bed komt (Sinek, z.j.). Om deze reden weegt dit punt zwaarder dan de andere punten. Wanneer op dit punt een 3 gescoord wordt, wordt dit dubbel gerekend.

Wanneer er bij een methode over een bepaald type paard wordt gesproken, een bepaald ras/karakter/draagcapaciteit/bekwaamheid/etc. en dit komt overeen met de paarden aanwezig op Rancho Harmonia, krijgt een methode drie punten. Rancho Harmonia heeft zes paarden, waarvan één quarterhorse en vijf Paso Fino paarden, in verschillende leeftijdsgroepen, met verschillende karakters en draagcapaciteiten. Wanneer dit overeenkomt met wat de methode vraagt, krijgt deze methode hier drie punten voor. Wanneer dit niet overeenkomt, krijgt een methode één punt. Wanneer er niet expliciet gesproken wordt over een bepaald type/ras/karakter/draagcapaciteit/bekwaamheid/etc. van een paard, krijgt een methode twee punten. Dit punt is van belang, zodat de aanwezige paarden op Rancho Harmonia op een juiste manier ingezet kunnen worden.

Als er bij een methode om een bepaalde achtergrond gevraagd wordt van een medewerker, voordat deze een cursus/training tot de betreffende methode kan volgen, en deze komt overeen met de achtergrond van de medewerkers, dan krijgt deze methode drie punten. Komt deze achtergrond niet overeen, dan krijgt de methode één punt. Wanneer niet duidelijk is welke achtergrond nodig is, krijgt de methode twee punten. Dit punt is van belang, omdat als een medewerker niet de juiste achtergrond heeft, deze medewerker niet geschikt is om de methode te implementeren. Er moet dan eerst gezorgd worden dat de medewerker de juiste achtergrond heeft, of er moet voor een andere methode gekozen worden. Wanneer er op dit gebied een één gescoord wordt, valt de methode dan ook gelijk af.

Eerder in dit hoofdstuk staat beschreven dat het budget van Rancho Harmonia pas duidelijk wordt naar aanleiding van dit afstudeeronderzoek. Om deze reden krijgen beide methoden een neutrale puntentelling, namelijk twee punten, voor budget implementatie en budget jaarlijkse bijscholing.

4.2.7 Conclusie deelvraag 2

Welke van de geïdentificeerde Equine Assisted Therapy methoden sluit het beste aan bij de faciliteiten die Rancho Harmonia te bieden heeft?

In deze conclusie wordt de puntentelling van de MCA toegekend in tabel 5. Onder de tabel wordt de puntentelling nader toegelicht.

TABEL 5. MULTI CRITERIA ANALYSE WAARBIJ ZICHTBAAR IS WELKE EAT-METHODE HET BESTE PAST BIJ DE WENSEN EN FACILITEITEN VAN RANCHO HARMONIA.

Methode ↓	Missie/ visie	Paarden	Medewerkers	Budget implementatie	Budget jaarlijkse bijscholing	Totaal
EAGALA	2	2	2	2	2	10
Horse Boy	3 x2	3	3	2	2	16

De missie en visie van EAGALA komt niet overeen met de missie en visie van Rancho Harmonia. Ook is dit niet het tegenovergestelde van de missie en visie van Rancho Harmonia. EAGALA krijgt om deze reden twee (neutrale) punten voor de missie en visie. De Horse Boy methode heeft het in hun missie en visie over empowerment en over het volgen van de cliënt, net als Rancho Harmonia. De missie en visie komt overeen; er worden dus drie (dubbele) punten toegekend. Dit is het belangrijkste punt en weegt zwaarder dan de andere punten. De Horse Boy methode heeft nu dus al een flinke voorsprong.

EAGALA heeft het niet expliciet over een bepaald type/ras/karakter/draagcapaciteit/bekwaamheid/etc. van een paard. Het is dus niet bekend of de paarden geschikt of ongeschikt zijn. Hier is gekozen voor twee punten, omdat dit neutraal gescoord wordt. Bij de Horse Boy methode wordt er benoemd dat er met longlining achter het paard of achter het kind op het paard wordt gewerkt. De paarden van Rancho Harmonia zijn hier geschikt voor, mits er rekening gehouden wordt met de maximale draagcapaciteit van het paard. De Horse Boy methode krijgt hier dus drie punten voor, omdat de paarden van Rancho Harmonia geschikt zijn om ingezet te worden bij de Horse Boy methode.

Bij EAGALA wordt niet benoemd welke achtergrond of voorkennis nodig is om een training/cursus te volgen tot de methode. Om deze reden krijgt EAGALA ook hier twee (neutrale) punten. Bij de Horse Boy methode wordt vermeld dat de cursus/training geschikt is voor: instructeurs van therapeutisch paardrijden; ruiters met een interesse in autisme; ouders, broers, zussen, vrienden en familie van kinderen met autisme of andere neuro-psychische aandoeningen; leraren en therapeuten. Diane Caprino-Heijtel en Chantal van Koert zijn beiden ruiters met een interesse in autisme en therapeuten. De Horse Boy methode krijgt hier dus drie punten voor.

Zoals te lezen in deelvraag 1, kost het bij EAGALA €1.804 en bij Horse Boy €425 om de methode te implementeren. Jaarlijkse bijscholing kost bij EAGALA €472 en bij de Horse Boy €252. Als er gekeken wordt naar het interview met Tineke Alberts in Bijlage II, is te lezen dat het budget vrijkomt, wanneer uit dit verslag duidelijk naar voren komt welke methode het beste past bij Rancho Harmonia. Om deze reden krijgen beide methoden voor budget implementatie en budget jaarlijkse bijscholing twee punten voor.

Als er bij het totaal gekeken wordt, is er een verschil zichtbaar. EAGALA heeft 6 punten minder dan de Horse Boy methode. Dit komt voornamelijk door de overeenkomst van de missie en visie, en ook door de geschiktheid van de aanwezige paarden en de achtergrond van de medewerkers. EAGALA mist wat informatie, waardoor zij op deze vlakken neutraal hebben gescoord in plaats van geschikt. Zoals eerder benoemd is de missie & visie de belangrijkste om positief op te scoren en dat doet de Horse Boy methode met overtuiging. Gekeken naar de MCA blijkt dat de Horse Boy Methode het best bij Rancho Harmonia past.

4.3 Deelvraag 3

Welke beperkingen, en praktische oplossingen hiervoor, zijn er binnen Rancho Harmonia voor de optimale inzet van de Equine Assisted Therapy methode die volgt uit deelvraag 2?

De methode die volgt uit deelvraag twee, is de Horse Boy methode. De beperkingen voor het implementeren van de Horse Boy methode op Rancho Harmonia wordt in deze deelvraag besproken. De praktische oplossingen voor deze beperkingen worden in de conclusie van deze deelvraag besproken.

Paarden

De aanwezige paarden zijn op dit moment geschikt om ingezet te kunnen worden, maar om volledig via de Horse Boy methode te werken en voor optimale inzet van de paarden, moeten de paarden getraind worden.

Momenteel is er één paard aanwezig wat een draagcapaciteit heeft van 80 kg. Mocht dit paard kreupel of ziek worden, dan is er geen ander paard wat ingezet kan worden voor het rijden achter een (licht) kind. Daarnaast hebben sommige zwaardere kinderen nog niet voldoende eigen evenwicht om zelf op het paard te kunnen zitten. Voor deze kinderen zou het zeer geschikt zijn als de therapeut achter het kind op het paard kan zitten. Hiervoor is het nodig om een paard ter beschikking te hebben met meer draagcapaciteit.

Mankracht

Bij de Horse Boy methode is het de bedoeling dat wanneer er niet achter het kind gereden wordt, er één persoon het paard begeleidt en minimaal één persoon met het kind op het paard bezig is. Dat betekent dat er minimaal twee personen nodig zijn, voor de begeleiding van één kind. Eén van de twee is therapeut, de ander is met het paard bezig.

4.3.1 Conclusie deelvraag 3

Welke beperkingen, en praktische oplossingen hiervoor, zijn er binnen Rancho Harmonia voor de optimale inzet van de Equine Assisted Therapy methode die volgt uit deelvraag 2?

De praktische oplossingen voor de beperkingen van het implementeren van de Horse Boy methode op Rancho Harmonia worden in deze conclusie besproken. Er wordt naar een oplossing gezocht voor het trainen van de paarden, de beperking van één paard met een draagcapaciteit van 80 kg en voor de extra mankracht die nodig is.

Paarden

Voor de optimale inzet van de paarden in de Horse Boy methode, is het nodig om de Horse Boy Method 2 te volgen. Hierin komt de training van de paarden aan bod. Deze methode kost ongeveer €425 (zie 4.2 Deelvraag 2 > 4.2.5 Kosten methoden > 4.2.5.2 Horse Boy).

Om een oplossing te kunnen bieden voor het probleem van maar één paard met een maximale draagcapaciteit van 80 kg, is het nodig om een extra paard in te kunnen zetten. Dit paard kan het andere paard ontlasten wanneer het ziek of kreupel is. Het is noodzakelijk dat dit paard een maximale draagcapaciteit heeft van 160 kg. Er is voor 160 kg gekozen, omdat de therapeuten beide niet zwaarder zijn dan 60 kg. Het harnachement weegt zeker niet meer dan 10 kg. Hierdoor kunnen cliënten tot een gewicht van maximaal 90 kg samen met de therapeut op het paard. Daarnaast kunnen de volwassen cliënten die nu niet op het paard kunnen vanwege een te hoog gewicht dan ook therapie te paard krijgen.

Er zijn verschillende opties voor mogelijk voor de inzet van een extra paard:

- Een paard leasen,
- Een paard kopen.

Leasen

Rancho Harmonia heeft naast de therapie ook pensionstalling. Een aantal van deze paarden zouden zeer geschikt kunnen zijn voor de therapie voor kinderen met autisme. Wanneer hier goede afspraken over gemaakt worden met de betreffende pensionklant, zou een paard van hen geleased kunnen worden. Afspraken zouden dan gemaakt moeten worden over voor welk bedrag het paard geleased kan worden, op welke dagen en tijdstippen het paard gebruikt mag worden en bijvoorbeeld wat te doen bij ongevallen.

Kopen

Wanneer er liever geen risico gelopen wordt met de paarden van pensionklanten, is de optie een paard te kopen aantrekkelijker. Er zijn een beperkt aantal paarden op Curaçao aanwezig, waardoor deze zoektocht lastig kan worden. Wanneer er meer budget is, zou er een paard geïmporteerd kunnen worden vanuit het buitenland, zoals (Zuid-)Amerika of Europa.

De kosten voor de aanschaf van een paard kunnen enorm verschillen. Zo verschilt het per formaat, maar ook per leeftijd en doel. Een recreatief paard is goedkoper dan een sportpaard, en een jong beleerd paard is duurder dan een jong onbeleerd of oud paard (LICG, 2017).

Uit een onderzoek uit 2008 volgt een richtlijn voor de draagcapaciteit van paarden dat zij maximaal 20% van hun eigen lichaamsgewicht op hun rug kunnen dragen (Powell, Bennett-Wimbush, Peeples, & Duthie, 2008). Voor pony's zou gelden dat zij maximaal 40% van hun eigen lichaamsgewicht op hun rug kunnen dragen (Kentucky Equine Research, z.d.). Dit zou betekenen dat wanneer het paard een maximale draagcapaciteit heeft van 160 kg, deze zelf minstens $(160/100 \times 20 =)$ 800 kg moet wegen. Voor een pony geldt dat deze zelf minstens $(160/100 \times 40 =)$ 400 kg moet wegen. Een pony met dit

gewicht zou ongeveer een schofthoogte van minimaal 1,43 meter hebben, dit verschilt echter per ras (VoerVergelijk, 2009). Het is belangrijk om hierbij rekening te houden met allerlei factoren. Stel dat het paard flink wat overgewicht heeft, dan zal het minder kunnen dragen, omdat het paard dit extra (over)gewicht ook mee moet dragen. Daarnaast moet er met de draagcapaciteit ook rekening gehouden worden met onder andere de leeftijd van het paard, het ras, de lichaamsconditie, de bespiering, de fitheid, het evenwicht en de gezondheid (PATH Intl., 2018). Ook is het belangrijk om per cliënt te kijken hoe het paard erop reageert zodat het welzijn van het paard niet in het geding komt. Denk hierbij aan het gewicht, de balans en bijvoorbeeld lichamelijke onrust van een cliënt.

Een geschikt paard voor Rancho Harmonia is beleerd, bomproof (schrikt niet vlug ergens van) en minimaal zeven jaar oud. Met de leeftijd van zeven jaar hebben paarden wat levenservaring op kunnen doen en zijn ze vaak uit de puberteit. Hierdoor zijn ze betrouwbaarder, mits ze een adequate opvoeding hebben gehad. Qua ras is een koudbloedig paard geschikt, omdat dit van nature kalme en meegaande dieren zijn. Voorbeelden hiervan zijn de Fjord, Haflinger, IJslander, Tinker en het Groninger paard. Er moet ook rekening gehouden worden met warm en soms vochtig weer. Paarden met veel beenbeharig worden afgeraden, omdat de kans op mok (huidirritatie- en ontsteking aan de onderbenen van paarden (van Manen, 2018)) groot is met broeierig weer. Hier volgt een opsomming van de punten waar rekening mee gehouden moet worden bij het uitzoeken van een geschikt therapiepaard voor Rancho Harmonia:

- Maximale draagcapaciteit van 160 kg
- Minimaal zeven jaar
- Beleerd
- Bomproof
- Geschikt voor warm en vochtig weer
- Vriendelijk, rustig en mensgericht karakter

In Nederland kost een paard dat aan deze punten voldoet minimaal €3.000 (Gerda Hemsing, manege eigenaar, persoonlijke communicatie, 6 januari, 2018). Het verschilt per paard hoeveel het kost om een paard te importeren naar Curaçao.

Mankracht

De praktische oplossing voor meer mankracht die met paarden kunnen lopen tijdens de therapie, is het werven van vrijwilligers. Er zijn ruim 25.000 mensen die gebruik maken van de Facebook-pagina "DurftevragenCuraçao" (Facebook, 2018). Op deze pagina kan er naar van alles gevraagd worden, zo ook naar vrijwilligers. Er zijn verschillende varianten van deze Facebook-pagina, waardoor ontzettend veel mensen bereikt kunnen worden. Een andere optie is om flyers te maken, die kunnen uitgedeeld worden bijvoorbeeld op scholen en bij supermarkten.

Als therapeut moet er volledig vertrouwd kunnen worden op de bekwaamheid van de vrijwilliger ten opzichte van het paard. Om ervoor te zorgen dat de vrijwilliger voldoende kennis heeft van paarden, komt hij/zij eerst voor een intakegesprek en laat deze persoon zien hoe hij/zij met een paard om gaat. Als het vertrouwen vanuit de therapeut en de vrijwilliger aanwezig is, kan de vrijwilliger komen helpen bij de therapieën.

5 Conclusie

Welke methode van Equine Assisted Therapy sluit het meest aan bij de hulpvraag: het verbeteren van de sociale vaardigheden van kinderen met Autisme Spectrum Stoornis in de leeftijdscategorie 4 tot 12 jaar, binnen de mogelijkheden van Rancho Harmonia?

De Horse Boy methode.

Uit dit onderzoek volgt dat deze methode het beste aansluit bij het verbeteren van sociale vaardigheden van kinderen met ASS, binnen de mogelijkheden en wensen van Rancho Harmonia.

Uit het vooronderzoek zijn PATH, EAGALA, Horse Boy, ACT, CREF en Pony Power voor Kids uitgekomen. Er is onderzocht welke van deze methoden daadwerkelijk benoemen dat ze paarden inzetten voor kinderen met ASS en daarbij werken aan het verbeteren van de communicatie of sociale vaardigheden. Hieruit is gebleken dat alleen EAGALA en de Horse Boy methode dit benoemen. Hierna is onderzocht welke van deze methoden het beste aansluit op de wensen en faciliteiten van Rancho Harmonia. Hier is de Horse Boy methode uitgekomen. In figuur 2 is schematisch weergegeven welke methoden uit het vooronderzoek en uit de eerste en tweede deelvraag zijn gekomen.

FIGUUR 2. SCHEMATISCH OVERZICHT VAN HET VOORONDERZOEK EN DE EERSTE EN TWEDE DEELVRAAG.

Tot slot is onderzocht welke beperkingen en praktische oplossingen hiervoor er zijn voordat de Horse Boy methode optimaal ingezet kan worden. Hieruit is gebleken dat het nodig is de aanwezige paarden te trainen volgens de Horse Boy Method 2 en het is nodig een extra therapiepaard aan te schaffen of te leasen met een maximale draagcapaciteit van 160 kg. Op die manier kunnen de paarden op een zo optimaal mogelijke manier ingezet worden voor de therapieën. Daarnaast is het nodig extra vrijwilligers te werven die helpen tijdens de therapie, zodat de therapeuten zich optimaal kunnen bezighouden met het geven van de therapie.

6 Discussie

In dit hoofdstuk wordt er ingegaan op de discussiepunten van dit onderzoek. Er is een onderscheid gemaakt tussen de methodische discussie en de resultatendiscussie. Bij de methodische discussie worden aspecten besproken die mogelijk een nadelig gevolg hebben gehad op het onderzoek. In de resultatendiscussie wordt er gekeken naar een verklaring voor de resultaten van het onderzoek.

6.1 Methodische discussie

6.1.1 Diepgang interviews

Dit onderzoek is tot stand gekomen middels literatuuronderzoek en interviews. De interviews zijn vooral van praktische aard, niet zozeer verdiepend. De interviews zouden meer verdiepend kunnen zijn, door bijvoorbeeld ook therapeuten en cliënten van de verschillende methoden te interviewen. Op die manier komt er meer diepgang in het onderzoek en wordt er meer vanuit verschillende invalshoeken gekeken naar de methoden. Doordat er geen interviews zijn gehouden met therapeuten en cliënten van de verschillende methoden zijn persoonlijke (positieve of negatieve) ervaringen in het onderzoek gemist.

6.1.2 Gekozen methodiek

Er is bij dit kwalitatieve onderzoek gekozen voor deskresearch en interviews met experts. Bij een kwalitatief onderzoek zijn vele verschillende methoden mogelijk. Een van deze methoden is actieonderzoek. Actieonderzoek wordt gebruikt wanneer verandering in gedrag, beleid of procedure een onderzoeksdoel is (Baarda, et al., 2013). Bij Rancho Harmonia is er de wens via een bepaalde methode te gaan handelen, zodat er op een meer professionele manier gewerkt kan worden. Er moet echter eerst onderzocht worden welke methode het beste bij Rancho Harmonia aansluit. Actieonderzoek is dus eigenlijk al een stap te ver en niet goed van toepassing op dit onderzoek. Wel zou dit gebruikt kunnen worden als vervolgonderzoek om te onderzoeken of de methode volgend uit dit onderzoek in de praktijk geschikt is voor Rancho Harmonia.

Een andere methode voor onderzoek is focusgroeponderzoek. Hierbij wordt er gefocust op een specifiek onderwerp, bijvoorbeeld de verschillende methoden van Equine Assisted Therapy. Er wordt gebruik gemaakt van een soort groepsinterview, waarbij deelnemers door reacties van anderen herinnerd kunnen worden aan onderwerpen waar anders misschien niet aan gedacht zou worden. Een nadeel hiervan is verschillende groepsprocessen, waardoor iemand misschien iets niet durft te zeggen vanwege de groep (Baarda, et al., 2013). Het focusgroeponderzoek is een onderzoeksmethode die gebruikt had kunnen worden om de verschillende EAT-methoden met elkaar te vergelijken op basis van de meningen van gebruikers. Een groot nadeel van een groepsinterview is dat de aanwezigheid van anderen het gevoel van vertrouwelijkheid kan verminderen. Vertrouwen kan niet geforceerd worden en als onderzoeker kan er niet gegarandeerd worden dat wat besproken wordt alleen binnen de groep blijft (Swaen, 2017). Het openlijk bespreken van therapie kan worden gezien als het delen van iets kwetsbaars van jezelf. Niet iedereen zal de kracht van kwetsbaarheid als iets positiefs ervaren, maar vaak als iets wat beangstigend is (Brown, 2013).

6.1.3 Objectiviteit literatuuronderzoek

Gedurende dit onderzoek zijn er verschillende bronnen gebruikt, waarvan relevante informatie is verwerkt in de resultaten. Het is mogelijk dat informatie uit de verschillende bronnen voor een gedeelte subjectief is geselecteerd, omdat het onderzoek door één persoon is uitgevoerd. Wanneer een tweede persoon de bronnen gecontroleerd zou hebben, en tot dezelfde verzameling zou zijn gekomen, zou de selectie aan informatie meer betrouwbaar zijn dan wanneer dit door één persoon gecontroleerd is. Er is gestreefd naar een zo groot mogelijke objectiviteit door de bronnen minimaal twee keer door te lezen, om na te gaan of informatie juist is opgevat en er geen informatie is gemist.

6.1.4 Tempering enthousiasme onderzoeker

Voor de verschillende methoden zijn (bronnen van) de websites van de eigen methoden gebruikt. Hierdoor is het afhankelijk van hoe goed de aanbieders van de methode de methode “aanprijzen”. Dit betekent dat de informatie op de websites vooral verkooppraatjes zijn. De onderzoeker is zelf erg enthousiast geworden over verschillende methoden. Dit enthousiasme is getemperd en geobjectiveerd door middel van de multi criteria analyse (MCA) in deelvraag 2 (hoofdstuk 4.2.7). Bij deze MCA is gekeken naar welke feiten de methoden hebben geplaatst op hun websites. Er is gekeken naar wat geschreven is over de missie en visie en hoe dit overeenkomt (of juist niet) met Rancho Harmonia. Daarnaast is er gekeken naar of paarden en medewerkers aan specifiek eisen moet voldoen bij implementatie van de methode. Tot slot is er naar de kosten gekeken. Al deze punten zijn zonder vrije interpretatie overgenomen van websites van de methoden, waardoor het niet mogelijk is dat het enthousiasme van de onderzoeker invloed heeft gehad op de uiteindelijke uitslag.

6.2 Resultatendiscussie

6.2.1 Horse Boy methode meer informatie

Wat opvalt uit de resultaten is dat de Horse Boy methode veel (wetenschappelijke) informatie op hun website heeft staan. Rupert Isaacson, ontwikkelaar van de Horse Boy methode, heeft korte lijntjes met universiteiten vanwege de moeder van Rowan, Kristin Neff, en vanwege veel samenwerking met Temple Grandin. Kristin Neff is universitair hoofddocent aan de Universiteit van Texas, Austin op het gebied pedagogische psychologie (Neff, 2018). Temple Grandin heeft autisme en is zoöloog, hoogleraar aan de Colorado State University en professioneel ontwerper van ‘humane’ slachterijen (Grandin, 2012). Dit kan ervoor zorgen dat de Horse Boy methode gemakkelijker toegang heeft tot het doen van onderzoeken. Of dit daadwerkelijk zo is, is helaas niet gevonden in de literatuur.

Wat daarnaast verschilt tussen de Horse Boy methode en de andere methoden, is dat de Horse Boy methode een erg persoonlijk verhaal deelt. Rubert Isaacson vertelt zijn verhaal over zijn zoon met autisme en hoe hij dit heeft aangepakt. Het kan ervoor zorgen dat het persoonlijke verhaal daardoor meer aandacht krijgt (Storytelling, 2017; Rombouts & Stevens, 2017).

6.2.2 Onderzoek naar de effectiviteit van Animal Assisted Therapy

Het is een gemis dat er nog onvoldoende onderzoeken zijn naar de effectiviteit van Animal Assisted Therapy en daarbij ook Equine Assisted Therapy, terwijl de populariteit steeds meer toeneemt. Er wordt ook steeds meer onderzoek naar gedaan. Een gebrek van deze onderzoeken is echter dat het nog niet een experimenteel grondig genoeg niveau heeft bereikt, waardoor nog geen definitieve, robuuste conclusie over de effectiviteit van dier-ondersteunde therapie kan worden gegeven (Marino, 2012; Nordgren & Engström, 2012; Burgon, Gammage, & Hebden, 2018). Hierdoor is er weinig literatuur van verschillende bronnen gevonden over de verschillende methoden.

7 Aanbeveling

In dit hoofdstuk worden de aanbevelingen gegeven voor op Rancho Harmonia zelf, maar ook voor vervolgonderzoeken. De aanbevelingen voor het werkveld worden ook genoemd in de conclusie van deelvraag drie, dus hier volgt een korte samenvatting daarvan met vanaf hoofdstuk 8.1.4 andere aanbevelingen voor Rancho Harmonia. In hoofdstuk 7.2 worden suggesties gegeven voor vervolgonderzoeken.

7.1 Aanbevelingen voor het werkveld

7.1.1 Extra therapiepaard

Zoals zichtbaar is in de conclusie van deelvraag drie, wordt aanbevolen om een paard te leasen of aan te schaffen met een maximale draagcapaciteit van 160 kg. Op die manier kan er ook achter de zwaardere kinderen op het paard gereden worden. Daarnaast is de doelgroep van Rancho Harmonia niet alleen kinderen tot 12 jaar, maar komen er ook volwassen mensen met ASS voor therapie. Ook zij kunnen dan therapie op het paard krijgen en niet alleen naast het paard, zelfs wanneer zij meer wegen dan 80 kg.

7.1.2 Meer vrijwilligers

Ook wordt er aanbevolen om meer vrijwilligers te werven, zodat de therapeuten zich volledig kunnen focussen op het geven van de therapie. Er kunnen flyers gemaakt worden en er kan een berichtje op de DurftevragenCuracao-Facebookpagina worden gezet om vrijwilligers te werven. Het is belangrijk om te controleren hoe de omgang met deze vrijwilligers is met de paarden. Als therapeut moet er volledig kunnen worden vertrouwd op de kundigheid van de vrijwilliger ten opzichte van de paarden.

7.1.3 Horse Boy Method 2

Daarnaast wordt er aangeraden om de Horse Boy Method 2 te volgen, waarin men leert om de paarden via de Horse Boy methode te trainen. Op die manier kunnen de dieren op een zo optimaal mogelijke manier ingezet worden tijdens de therapie op Rancho Harmonia.

7.2 Suggesties voor vervolgonderzoek

Er wordt aanbevolen om als vervolgonderzoek een grootschalig effectenonderzoek te doen naar Animal Assisted Therapy in het algemeen, maar ook naar Equine Assisted Therapy (zie hoofdstuk 6.2.2.). Daarnaast wordt aanbevolen om onderzoeken te doen naar de verschillende methoden die paarden inzetten bij therapeutische behandelingen. Verder zou onderzocht kunnen worden of andere methoden, waar nog niet per se paarden bij ingezet worden, baat zouden hebben bij de inzet van paarden.

Bibliografie

- Allen, G. (2005). The cerebellum in autism. *Clinical Neuropsychiatry*, 2(6), 321-337.
- American Psychiatric Association. (2017). Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (DSM–5). Gevonden op 3 juli, 2017, van American Psychiatric Association: www.psychiatry.org/psychiatrists/practice/dsm
- Autismewegwijzer. (2016). Keuzehulp opvoeding en zorg. Gevonden op 3 juli, 2017, van Autismewegwijzer. Omdat een andere blik je leven verrijkt.: www.autismewegwijzer.nl/gezin/zorg-en-ondersteuning/kleinschalige-zorg
- Baarda, B., Bakker, E., Fischer, T., Julsing, M., de Goede, M., Peters, V., & van der Velden, T. (2013). *Basisboek Kwalitatief onderzoek. Handleiding voor het opzetten en uitvoeren van kwalitatief onderzoek*. Groningen/Houten: Noordhoff Uitgevers bv.
- Baarda, D., de Goede, M., & Teunissen, J. (2009). *Basisboek Kwalitatief Onderzoek: Handleiding voor het opzetten en uitvoeren van kwalitatief onderzoek*. Groningen/Houten: Noordhoff Uitgevers.
- Bailey, A., Luthert, P., Dean, A., Harding, B., Janota, I., Montgomery, M., . . . Lantos, P. (1998). A clinicopathological study of autism. *Brain*, 121(5), 889-905.
- Baron-Cohen, S., & Swettenham, J. (1997). Theory of mind in autism. Its relationship to executive function and central coherence. *Handbook of Autism and Pervasive Developmental Disorders*.
- Bass, M. M., Duchowny, C. A., & Llabre, M. M. (2009). The effect of therapeutic horseback riding on social functioning in children with autism. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 39, 1261-1267.
- Bass, M., Duchowny, C., & Llabre, M. (2009). The effect of therapeutic horseback riding on social functioning in children with autism. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 39, 1261-1267.
- Bauman, M., & Kemper, T. (2005). Neuroanatomic observations of the brain in autism: a review and future directions. *International journal of developmental neuroscience*, 23(2), 183-187.
- Beck, A. M. (2002). Health effects of companion animals. In Paper presented at. *1st Annual Pawsitive Interaction Conference. Atlanta, GA*.
- Bellebaum, C., & Daum, I. (2007). Cerebellar involvement in executive control. *The Cerebellum*, 6(3), 184-192.
- Ben-Sasson, A., Hen, L., Fluss, R., Cermak, S., Engel-Yeger, B., & Gal, E. (2009). A meta-analysis of sensory modulation symptoms in individuals with autism spectrum disorders. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 39, 1-11.
- Black, M. (2016). Combating compassion fatigue in community care professionals using the EAGALA model. *Counseling Australia, Winter*, 8-13.
- Bosman, D. (z.j.). Behandeling. Gevonden op 22 april, 2017, van Autisme Kennis Centrum: autismekenniscentrum.nl/behandeling
- Brown, B. (2013). *De moed van imperfectie - Laat gaan wie je denkt te moeten zijn*. Utrecht: A.W. Bruna Uitgevers.

- Burgon, H., Gammage, D., & Hebden, J. (2018). Hoofbeats and heartbeats: equine-assisted therapy and learning with young people with psychosocial issues-theory and practice. *Journal of Social Work Practice*, 32(1), 3-16.
- Caldarella, P., & Merrell, K. (1997). Common dimensions of social skills of children and adolescents: A taxonomy of positive behaviors. *School Psychology Review*, 26, 265-279.
- Carrièretijger. (2018). Missie. Gevonden op 8 januari, 2018, van Carrièretijger: www.carrièretijger.nl/functioneren/management/leidinggeven/doelen-stellen/missie
- Chaddock-Heyman, L., Erickson, K., Voss, M., Knecht, A., Pontifex, M., Castelli, D., . . . Kramer, A. (2013). The effects of physical activity on functional MRI activation associated with cognitive control in children: a randomized controlled intervention. *Frontiers in human neuroscience*, 7, 72.
- Champagne, D., & Dugas, C. (2010). Improving gross motor function and postural control with hippotherapy in children with Down syndrome: case reports. *Physiotherapy Theory and Practice*, 26(8), 564-571.
- Cho, H., Kim, T., Ji, E., Park, H., Shin, M., & Beak, S. (2016). Treadmill exercise ameliorates motor dysfunction through inhibition of Purkinje cell loss in cerebellum of valproic acid-induced autistic rats. *Journal of Exercise Rehabilitation*, 12(4), 293.
- Corson, S. A., Corson, E. O., Gwynne, P. H., & Arnold, E. A. (1975). Pet facilitated psychotherapy in a hospital setting. *Current Psychiatric Therapies*, 15, 277-286.
- Cranston, C. (2014). A review of the Effects of Prolonged Exposure to Cortisol on the Regulation of the HPA Axis: Implications for the Development and Maintenance of Posttraumatic Stress Disorder. *The New School Psychology Bulletin*, 11(1), 1-13.
- CREF-methode. (z.j.). Gevonden op 25 september, 2017, van CREF-methode: www.crefmethode.nl
- de Bruin, C. (2004). *Geef me de 5*. Doetinchem: Graviant educatieve uitgaven.
- Delfos, M., & Gottmer, M. (2012). Wat is autisme? In M. Delfos, & M. Gottmer, *Leven met autisme* (pp. 13-34). Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- Dickson, P., Rogers, T., Del Mar, N., Martin, .., Heck, D., Blaha, C., . . . Mittleman, G. (2010). Behavioral flexibility in a mouse model of developmental cerebellar Purkinje cell loss. *Neurobiology of learning and memory*, 94(2), 220-228.
- Dowd, T., & Tierney, J. (2005). *Teaching Social Skills to Youth: A Step-by-step Guide to 182 Basic to Complex Skills Plus Helpful Teaching Techniques*. Nebraska: Boys Town Press.
- EAGALA. (2017). Gevonden op 25 september, 2017, van EAGALA: www.eagala.org
- Encyclo Desktop. (2017). Kopie van 'Vlaams Ministerie van Cultuur, Jeugd, Sport en Media - e-Cultuur'. Gevonden op 20 april, 2017, van Encyclo Desktop: www.encyclo.nl/lokaal/10368
- Encyclo Desktop. (2017). Therapie. Gevonden op 28 augustus, 2017, van Nederlandse encyclopedie: www.encyclo.nl/begrip/therapie
- Equestrian therapy. (2018). Wat is Equestrian Therapy? Gevonden op 6 januari, 2018, van Equestrian Therapy: www.equestriantherapy.com

- Facebook. (2018). DurftevrageCuracao. Gevonden op 6 januari, 2018, van Facebook: www.facebook.com/groups/nienkedas
- Fine. (2010). Animals and therapists: incorporating animals into psychotherapy: guidelines and suggestions for therapists. In A. Fine, *Handbook on animal assisted therapy*. San Diego, CA: Academic Press.
- Fine. (2015). *Handbook on animal assisted therapy: Foundations and guidelines for animal-assisted interventions*. London: Elsevier Inc.
- Fine, A. H., & Eisen, C. (2008). *Afternoons with puppy: Inspirations from a therapist and his therapy animals*. West Lafayette, IN: Purdue University Press.
- Fine, A., & Mackintosh, T. (in press). Animal-assisted interventions: entering a crossroads of explaining an instinctive bond under the scrutiny of scientific inquiry. In H. (. Friedman, *The Encyclopedia of Mental Health (2nd ed.)*. San Diego: Elsevier.
- Fine, A., & Weaver, S. (in press). Animal assisted intervention: Continuing development in a growing field. In M. v. Bosch, & W. Bird, *Nature and public health: The role of nature in improving the health of a population*. Oxford, UK: Oxford Press. (in press).
- Friedmann, E., Locker, B., & Lockwood, R. (1990). Perception of animals and cardiovascular responses during verbalization with an animal present. *Anthrozoös*, 6(2), 115-134.
- Frith, U. (1989). *Autism. Explaining the enigma*. Oxford: Blackwell.
- Frith, U. (1996). *Sleutel tot het raadsel*. Baarn: Bosch & Keuning uitgevergroep.
- Gabriels, R. L., Agnew, J. L., Holt, K. D., Shoffner, A., Zhaoxing, P., Ruzzano, S., & al., e. (2012). Pilot study measuring the effects of therapeutic horseback riding on school-age children and adolescents with autism spectrum disorders. *Research in Autism Spectrum Disorder*, 6, 578-588.
- GGZ Rivierduinen. (z.j.). Vroegbehandeling: Pivotal Response Treatment. Gevonden op 3 juli, 2017, van GGZ Rivierduinen Autisme: www.rivierduinen.nl/autisme/clienten/behandelingen/kinderen-en-jongeren/pivotal-response-treatment
- Granados, A. C., & Agís, I. F. (2011). Why children with special needs feel better with hippotherapy sessions: a conceptual review. *Journal of Alternative and Complementary Medicine*, 17(3), 191-197.
- Grandin, T. (2012). About Temple Grandin. Gevonden op 12 april, 2018, van Temple Grandin, PhD: www.templegrandin.com
- Gruber, M., Gelman, B., & Ranganath, C. (2014). States of curiosity modulate hippocampus-dependent learning via the dopaminergic circuit. *Neuron*, 84(2), 486-496.
- Hausberger, M., Roche, H., Henry, S., & Visser, E. K. (2008). A review of the human-horse relationship. *Applied Animal Behaviour Science*, 109, 1-24.
- Heinrichs, M., Baumgartner, T., Kirschbaum, C., & Ehlert, U. (2003). Social support and oxytocin interact to suppress cortisol and subjective responses to psychosocial stress. *Biological Psychiatry*, 54, 1389-1398.

- Helpende Honden. (2016). Wat betekenen de afkortingen AAI, AAA en AAT? Gevonden op 7 januari, 2018, van Helpende Honden. Samen speuren naar mogelijkheden: www.helpendehonden.nl/index.php/aai-aaa-en-aat#sthash.e5bKPRCK.dpbs
- Hill, E. (2004). Evaluating the theory of executive dysfunction in autism. *Developmental review, 24*(2), 189-233.
- Hitier, M., Besnard, S., & Smith, P. (2014). Vestibular pathways involved in cognition. *Frontiers in integrative neuroscience, 8*, 59.
- Hollander, J. (z.j.). Wat is NLP? Gevonden op 8 januari, 2018, van Instituut voor Eclectische Psychologie: www.iepdoc.nl/nlp/nlp-achtergrond/wat-is-nlp
- Homnick, D. N., Henning, K. M., Swain, C. V., & Homnick, T. D. (2013). Effect of therapeutic horseback riding on balance in community-dwelling older adults with balance deficits. *Journal of Alternative and Complementary Medicine, 19*(7), 622-626.
- Horse Boy Admin. (2018). The Science of Learning. Gevonden op september 28, 2017, van New Trails Learning Systems: ntls.co/resources/the-science-of-learning-2
- Horse Boy Foundation. (2017). Mission. Gevonden op 4 december, 2017, van Horse Boy Foundation: horseboyfoundation.org/mission
- Horse Boy World. (2017). Gevonden op 28 september, 2017, van Horse Boy World: www.horseboyworld.com
- Jegatheesan, B., Beetz, A., Ormerod, E., Johnson, R., Fine, A. H., Yamazaki, K., . . . Choi, G. (2015). IAHAIO White Paper: The IAHAIO Definitions for Animal-Assisted Intervention and Guidelines for Wellness of Animals Involved. In A. H. Fine, *Handbook on animal-assisted therapy: Foundations and guidelines for animal-assisted interventions* (pp. 415-418). London: Elsevier Inc.
- John, J., & Ratey, E. (2008). *The Revolutionary New Science of Exercise and the Brain*.
- Kaczor, M. (2009). Behavioral therapies in riding therapy practice. *Scientific and Educational Journal of Therapeutic Riding, 15*, 51-59.
- Karatekin, C., Lazareff, J., & Asarnow, R. (2000). Relevance of the cerebellar hemispheres for executive functions. *Pediatric neurology, 22*(2), 106-112.
- Kemp, K., Signal, T., Botros, H., Taylor, N., & Prentice, K. (2013). Equine facilitated therapy with children and adolescents who have been sexually abused: A program evaluation study. *Journal of Child and Family Studies, 23*, 558-566.
- Kentucky Equine Research. (z.d.). Is My Horse the Right Size? Gevonden op 1 mei, 2018, van Kentucky Equine Research - Equine Research: www.pcansw.org.au/docs/general/41/horse_size_kentucky_equine_research_article.pdf
- King, N. (2007). Perceived efficacy of therapeutic riding for children with autism. In B. Engels, & J. MacKinnon, *Enhancing human occupation through hippotherapy* (pp. 119-126). Bethesda, MD: American Occupational Therapy Association.
- Kirsch, P., Esslinger, C., Chen, Q., Mier, D., Lis, S., Siddhanti, S., & Meyer-Lindenberg, A. (2005). Oxytocin modulates neural circuitry for social cognition and fear in humans. *The Journal of neuroscience, 25*(49), 11489-11493.

- Koch, L. (1997). *The psoas book. Core Awareness*.
- Kohls, G., Schulte-Rüther, M., Nehkorn, B., Müller, K., Fink, G., Kamp-Becker, I., . . . Konrad, K. (2012). Reard system dysfunction in autism spectrum disorders. *Social Cognitive and Affective Neuroscience*, *nss033*.
- Kuo, F., & Taylor, A. (2004). A potential natural treatment for attentiondeficit/hyperactivity disorder: evidence from a national study. *American journal of public health*, *94(9)*, 1580.
- Land, G., Errington-Povalac, E., & Paul, S. (2001). The effects of therapeutic riding on sitting posture in individuals with disabilities. *Occupational Therapy in Healthcare*, *14*, 1-2.
- Lanting, J. N., & Plicht, J. v. (1997). *De 14C-chronologie van de Nederlandse pre- en protohistorie. I: Laat Paleolithicum*. Groningen, the Netherlands: Institute of Archaeology.
- Lee, J., Shin, M., Ji, E., Kim, T., Cho, H., Kim, C., . . . Kim, D. (2014). Treadmill exercise improves motor coordination through ameliorating Purkinje cell loss in amyloid beta23-35-induced Alzheimer's disease rats. *Journal of exercise rehabilitation*, *10(5)*, 258-264.
- Lee, N., Park, S., & Kim, J. (2015). Effects of hippotheapy on brain function, BDNF level, and physical fitness in children with ADHD. *Journal of exercise nutrition & biochemistry*, *19(2)*, 115.
- Lentini, J. A., & Knox, M. (2009). A qualitative and quantitative review of equine facilitated psychotherapy (EFP) with children and adolescents. *The Open Complementary Medicine Journal*, *1*, 51-57.
- Leonard, W., & Robertson, M. (1997). Comparative primate energetics and hominid evolution. *American Journal of Physical Anthropology*, *102(2)*, 265-281.
- Levinson, B. M. (1969). *Pet-oriented child psychotherapy*. Springfield, IL: Charles C Thomas.
- LICG. (2017). Paard. Gevonden op 12 januari, 2018, van LICG: www.licg.nl/weidedieren/paard/?qclid=EA1aIQobChMI5vfssZPS2AIVzLftCh2wcuSEAAAYiAAEgL6OPD_BwE#aanschaf-en-kosten
- Marino, L. (2012). Construct validity of animal-assisted therapy and activities: How important is the animal in AAT? *Anthrozoös*, *25(sup1)*, s139-s151.
- Masini, A. (2010). Equine-assisted psychotherapy in clinical practice. *Journal of Psychosocial Nursing & Mental Health Service*, *48(10)*, 30-34.
- Medina, J. (2011). *Brain Rules: 12 Principles for Surviving and Thriving at Work, Home, and School (Large Print 16pt)*. Gevonden op 12 april, 2018, van Brain Rules: ReadHowYouWant.Com
- Middleton, F., & Strick, P. (1994). Anatomical evidence for cerebellar and basal ganglia involvement in higher cognitive function. *Science*, *266(5184)*, 458-461.
- Neff, K. (2018). About Kristin Neff. Gevonden op 12 april, 2018, van Self Compassion: self-compassion.org/about/#
- Nordgren, L., & Engström, G. (2012). Effects of animal-assisted therapy on behavioral and/or psychological symptoms in dementia: A case report. *American Journal of Alzheimer's Disease & Other Dementias*®, *27(8)*, 625-632.

- Nurenberg, J., Schleifer, S., Shaffer, T., Yellin, M., Desai, P., Amin, R., . . . Montalvo, C. (2014). Animal-assisted therapy with chronic psychiatric inpatients: equine-assisted psychotherapy and aggressive behavior. *Psychiatric services, 66*(1), 80-86.
- NVA. (2016). Op zoek naar passende begeleiding. Gevonden op 21 april, 2017, van Nederlandse Vereniging voor Autisme: www.autisme.nl/over-autisme/behandeling-en-begeleiding.aspx
- Ozonoff, S. (1995). Executieve Linchons in autism. *E. Schopler en G. B. Mesibou (Eds) learning en cognition in autism*, 199-219.
- PATH Intl. (2017). Learn about EAAT. Gevonden op 19 april, 2017, van PATH Intl.: www.pathintl.org/resources-education/resources/eaat
- PATH Intl. (2017). Gevonden op 26 september, 2017, van PATH Intl.: www.pathintl.org
- PATH Intl. (2018). How Much Weight Can My Horse Carry? Gevonden op 5 juni, 2018, van PATH Intl.: www.pathintl.org/path-intl-membership/my-community/63-resources/resources-landing-page/1361-equine-tips-how-much-weight-can-my-horse-carry
- PetPartners. (z.d.). Benefits of the Human-Animal Bond. Gevonden op 6 april, 2017, van Pet Partners: petpartners.org/learn/benefits-human-animal-bond
- Podberscek, A. L., Paul, E. S., & Serpell, J. A. (2005). Companion Animals and Us: Exploring the relationships between people and pets. Cambridge University Press.
- Pony Power voor Kids. (z.j.). Gevonden op 10 november, 2017, van Pony Power voor Kids: www.ponypowervoorkids.nl
- Porter-Wenzlaff, L. (2007). Finding their voice: developing emotional, cognitive, and behavioral congruence in female abuse survivors through equine facilitated therapy. *EXPLORE: The Journal of Science and Healing, 3*(5), 529-534.
- Powell, D., Bennett-Wimbush, K., Peebles, A., & Duthie, M. (2008). Evaluation of Indicators of Weight-Carrying Ability of Light Riding Horses. *Journal of Equine Veterinary Science, 28*(1), 28-33.
- Rasmussen, P., Brassard, P., Adser, H., Pedersen, M., Leick, L., Hart, E., . . . Pilegaard, H. (2009). Evidence for a release of brain-derived neurotrophic factor from the brain during exercise. *Experimental physiology, 94*(10), 1062-1069.
- Ray, T., King, L., & Grandin, T. (1988). The effectiveness of self-initiated vestibular stimulation in producing speech sounds. *Journal of Occupational Therapy Research, 8*, 186-190.
- Rombouts, R., & Stevens, R. (2017). *Raak! – Benut de kracht van je persoonlijke verhaal*. Futuro Uitgevers.
- Sattelmair, J., & Ratey, J. (2009). Physically active play and cognition. *American journal of play, 3*, 365-374.
- Schultz, P., Remick-Barlow, G., & Robbins, L. (2007). Equine-assisted psychotherapie: A mental health promotion/intervention modality for children who have experienced intra-family violence. *Health & Social Care in the Community, 15* (3), 265-271.

- Seo, T., Kim, B., Ko, I., Kim, D., Shin, M., Kim, C., . . . Kim, H. (2010). Effect of treadmill exercise on Purkinje cell loss and astrocytic reaction in the cerebellum after traumatic brain injury. *Neuroscience letters*, 481(3), 178-182.
- SGR-groep. (2016). Therapie aanbod Rancho Harmonia. Gevonden op 15 oktober, 2017, van SGR-groep, Fundashon Verriet: www.fundashon-verriet.org/fundashon-verriet/therapie-aanbod-rancho-harmonia_3841
- SGR-Groep. (z.d.). De SGR-groep. Gevonden op 15 september, 2016, van De SGR-groep, Stichting voor Gehandicapten- en Revalidatiezorg: www.sgr-groep.org
- Sinek, S. (z.j.). Start With Why. Gevonden op 12 april, 2018, van Start With Why: startwithwhy.com
- Spectrumvisie & Autismepaspoort. (2016). DSM V. Gevonden op 20 maart, 2017, van Spectrumvisie & Autismepaspoort: www.spectrumvisie.nl/index.php/informatie-2/autisme-anders-bekijken/dsm-v
- Spratt, E., Nicholas, J., Brady, K., Carpenter, L., Hatcher, C., Meekins, K., & Charles, J. (2012). Enhanced cortisol response to stress in children in autism. *Journal of autism and developmental disorders*, 42(1), 75-81.
- Stein, L., Polido, J., & Cermak, S. (2013). Oral care and sensory over-responsivity in children with autism spectrum disorders. *Pediatric Dentistry*, 35, 230-235.
- Sterba, J. A., Rogers, B. T., France, A. P., & Vokes, D. A. (2002). Horseback riding in children with cerebral palsy: effect on gross motor function. *Developmental Medicine and Child Neurology*, 44(5), 68-73.
- Storytelling. (2017, 9 mei). De kracht van het persoonlijke verhaal. Gevonden op 6 juni, 2018, van COR HOSPES: www.corhospes.nl/kracht-persoonlijke-verhaal
- Studiemeesters. (z.j.). Betrouwbaarheid en validiteit. Gevonden op 20 november, 2017, van Studiemeesters: www.studiemeesters.nl/scriptie/betrouwbaarheid-en-validiteit
- Swaen, B. (2017). Focusgroep – wat is het precies? Gevonden op 6 juni, 2018, van Scribbr: www.scribbr.nl/onderzoeksmethoden/focusgroep
- Swaen, B. (2017). Formuleren van onderzoeksvragen voor je scriptie. Gevonden op 19 juli, 2017, van Scribbr: www.scribbr.nl/starten-met-je-scriptie/type-onderzoeksvragen
- Swartz, J., Wiggins, J., Carrasco, M., Lord, C., & Monk, C. (2013). Amygdala habituation and prefrontal functional connectivity in youth with autism spectrum disorders. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 52(1), 84-93.
- Time to ACT! (2017). Gevonden op 20 oktober, 2017, van Time to ACT!: www.timetoact.nl
- Tinbergen, N., & Tinbergen, E. (1983). *"Autistic" children: New hope for a cure*. London: Allen and Unwin.
- Trembath, F., & Patterson-Kane, E. G. (2015). The Effect of Human-Animal Interaction on Human Cardiovascular Health.
- Trevarthen, C., Aitken, K., Papoudi, D., & Robarts, J. (1998). *Children with Autism. Diagnosis and Interventions to Meet Their Needs*. London and Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers.

- Tyler, W., Alonso, M., Bramham, C., & Pozzo-Miller, L. (2002). From acquisition to consolidation: on the role of brain-derived neurotrophic factor signaling in hippocamal-dependent learning. *Learning & memory, 9*(5), 224-237.
- van Manen, M. (2018). Mok bij paarden. Gevonden op 15 januari, 2018, van Paardenarts: www.paardenarts.nl/kennisbank/mok-bij-paarden
- VoerVergelijk. (2009). Gewicht pony/paard. Gevonden op 5 juni, 2018, van VoerVergelijk - Platvorm voor Paardenvoer: www.voervergelijk.nl/informatie/47/gewicht-ponypaard
- Ward Thompson, C., Roe, J., Aspinall, P., Mitchell, R., Clow, A., & Miller, D. (2012). More green space is linked to less stress in deprived communities: Evidence from salivary cortisol patterns. *Landscape and Urban Planning, 105*(3), 221-229.
- Ward, S., Whalon, K., Rusnak, K., Wendell, K., & Paschall, N. (2013). The association between therapeutic horseback riding and the social communication and sensory reactions of children with autism. *Journal of Autism and Developmental Disorders, 43*, 2190-2198.
- Whittlesey-Jerome, W. (2014). Adding equine-assisted psychotherapy to conventional treatments: A pilot study exploring ways to increase adult self-efficacy among victims of interpersonal violence. *The Practitioner Scholar: Journal of Counseling and Professional Psychology, 3*, 82-101.
- Wilson, E. O. (1984). *Biophilia: the human bond with other species*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Wing, L. (2001). *The autistic spectrum*. Berkeley: Ulysses Press.
- Wood, L. J., Giles-Corti, B., & Bulsara, M. K. (2007). More Than a Furry Companion: The Ripple Effect of Companion Animals on Neighborhood. *Society & Animals*.
- Wuang, Y., Wang, C., Huang, M., & Su, C. (2010). The effectiveness of simulated developmental horse-riding program in children with autism. *Adapted Physical Activity Quarterly, 27*, 113-126.

Bijlage I: Interview met Chantal van Koert

Wat is de missie van Rancho Harmonia?

Rancho Harmonia is onderdeel van Fundashon Verriet. De missie van Fundashon Verriet is om een breed scala van voorzieningen aan personen met een verstandelijke of lichamelijke beperking en personen met een stoornis binnen het autistisch spectrum te bieden. Met haar zorgaanbod draagt zij eraan bij dat deze personen invulling weten te geven aan hun eigen leven en zich hierin ook kunnen versterken (empowerment). De stichting wordt gedreven door de behoeften van haar cliënten en hun vertegenwoordigers.

Wat is de visie van Rancho Harmonia?

Fundashon Verriet levert zorg vanuit de volgende mensvisie:

- Ieder mens heeft recht op respectvolle omgang en acceptatie, op het nemen van beslissingen die hemzelf betreffen (zelfbeschikking en op ontplooiing op basis van zijn eigen mogelijkheden).
- Mensen trachten hun behoeften vorm te geven door het creëren van een eigen plek, het aangaan van relaties en het leveren van prestaties.

Hoe gaan jullie (de therapeuten) om met kinderen met autisme?

Op Rancho Harmonia werken wij gericht aan afgebakende doelen. Deze doelen zijn opgebouwd als volgt:

- *Perspectief* (het einddoel van de therapie). In grote lijnen is er 1 perspectief afgestemd op de hulpvraag/belangrijkste ontwikkelingsbehoefte van het kind op dat moment.
- *Hoofddoel* (deze wordt periodiek bepaald). Er zijn 2 tot 4 hoofddoelen.
- *Werkdoel* (dit zijn 'de kleine stapjes' die behaald moeten worden om zo verder te werken richting het hoofddoel). Per hoofddoel zijn er 1 tot 4 werkdoelen, meestal afhankelijk van het IQ en leersnelheid van het kind.

Op de rancho pleiten wij vooral voor 'ervarend leren' en geven kinderen de ruimte om te ontdekken en te experimenteren. Daarnaast ondersteunen wij de communicatie meestal met picto's of andere visuele hulpmiddelen. We laten de kinderen binnen een afgebakende ruimte, overigens niet letterlijk, want de kinderen mogen bij ons lekker veel bewegen en rennen als ze dat willen, weten wat de basisregels zijn. Bijvoorbeeld netjes kloppen voordat je ergens naar binnengaat, groeten, omgaan met dieren, natuur etc. Dit zijn basis sociale vaardigheden/omgangsnormen die we elk kind ongeacht leeftijd, cognitief niveau, ontbreken van spraakvermogen, aanleren.

Dit is het enige in ons therapie programma dat vast staat en aan bepaalde 'regels' is verbonden. Wat ik al eerder schreef werken we wel gericht met doelen, maar de invulling hiervan is flexibel, op maat en er wordt soms ter plekke geïmproviseerd. Altijd achteraf onderbouwend in de rapportage waarom, hoe en wat. Wij vinden het belangrijk dat cliënten leren en durven aan te geven wat ze wel of niet willen (dat is overigens op Curaçao ook nog een extra punt van aandacht, omdat daar opvoedkundig andere gedachten zijn dan in West-Europa of de US, waarbij het kind vooral gemotiveerd wordt om in actie te komen en dingen te ondernemen, is het hier meer gebruikelijk om stil te zijn en stil te zitten-beetje jaren 50 onderwijsstelsel).

Wij hopen dan ook door zowel de cliënten te stimuleren een 'stem' te gebruiken, ook de ouders erbij te betrekken, zodat de geleerde skills ook in de thuissituatie verder ontwikkeld kunnen worden en hierbij hopelijk bij te dragen aan een positieve verandering ten behoeve van het (autistische) kind!

Welke achtergrond en ervaring hebben de huidige medewerkers?

CHANTAL VAN KOERT:

Opleiding en cursus

- 2013-2016 **Opleiding Equine assisted coach level 1 en 2**,
met aanvullende module begeleider systemisch werk en familieopstellingen
Educatief centrum De Keulsweg. Certificaten behaald.
- 2013 **Weerbaarheidstrainer**
3-daagse opleiding volgens de Rots en Water methodiek. Certificaat behaald.
- 1998- 2002 **HBO Culturele Maatschappelijke Vorming**
INHOLLAND Hogeschool te Den Haag. Diploma behaald
- 1997-1998 **MBO Grafisch Lyceum te Utrecht.**
Niet afgerond i.v.m. interesse in andere opleiding
- 1993- 1997 **HAVO**
Groene Hart Lyceum te Alphen aan de Rijn. Diploma behaald
- Workshop 'Check je geld'**
t.b.v. begeleiding van jongeren en omgaan met geld van Nibud (2012)
- Makelaar maatschappelijke stage**
Cursus van Movisie. Certificaat behaald 2010
- Sociale Hygiëne**
T.b.v. Drank en horecawet in Jongeren centrum The Basement Voorschoten
Diploma behaald april 2005 te Den Haag
- 1 op 1 project van St. jeugd- en jongerenwerk Midden-Holland**
Gesprekstechnieken en methode voor gesprekken en coaching met jongeren
Certificaat behaald februari 2006
- Bedrijfshulpverlening (BHV)**
Bedrijf hulpverlener met extra module recreatie & vrije tijd, film & theater.
Certificaat behaald oktober 2006.

Stage en vrijwilligerswerk

- 2010-2016 **Vrijwilliger bij Stichting Stoploverboys.nu**
Coaching en begeleiding bij activiteiten van slachtoffers van loverboys
- 2000- 2002 **Hockeytrainer**
Trainen van het meisjes D-team (10-12 jaar) te Nieuwkoop.
- 1996- 2002 **Kamplider Les Chevaux te Buinen**
Organiseren en begeleiden ponykampen (voor kinderen 8-15 jaar) in de
schoolvakanties
In 2000 Activiteitenprogramma bedacht en georganiseerd om de kwaliteit van de
vrijwilligers te verbeteren. Stage opdracht 10 weken.
- 2001 **Projectleider doelgroepenonderzoek Leids Vrijtijds Centrum** te Leiden.
Onderzoek naar de interne publiciteit van LVC; stage opdracht 8 maanden.
- 1999 **Assistent activiteitenbegeleider** bij Wijkcentrum Moerwijk te Den Haag.

Activiteiten organiseren en begeleiden t.b.v. naschoolse opvang; stageopdracht 12 weken.

Werkervaring

- Sept. 2016- heden **Equitherapeut, Equine assisted coach.**
Begeleiden van kinderen met autisme, licht verstandelijke beperking, achterstand in cognitieve, sociale en/of motorische vaardigheden i.c.m. paarden bij SGR-groep Willemstad
- Sept. 2009- Aug.2016 **Coördinator maatschappelijke stages, jongerenwerker, buurtsportcoach**
Combinatie functie bij Onis welzijn te Asten en Someren.
Vast dienstverband- parttime
- Mrt 2009- heden **Reisbegeleider** bij Flow reizen te Weert.
Het begeleiden van groepen volwassenen met een verstandelijke beperking tijdens hun reis als mede het organiseren van de activiteiten
Seizoensgebonden werk; freelance contract
- Mrt 2009- Aug. 2009 **Coördinator vrijwilligerssteunpunt** bij Stichting Vorkmeer te Nederweert
Tijdelijk contract ter vervanging zwangerschapsverlof
- Febr. 2008- Febr. 2009 **Jeugd- en jongerenwerker** St. Wel.Kom te Roermond
Ontwikkelen van activiteiten t.b.v. jeugd- en jongerenparticipatie en sociale maatschappelijke ontwikkeling van jongeren
Na jaarcontract verlenging niet mogelijk i.v.m. inkrimping organisatie
- Aug. 2007- Jan 2008 **AMV-medewerker** bij Centraal Opvang A te Baexem
Begeleiden van minderjarige alleenstaande vluchtelingen
(6 maanden contract via uitzendbureau Startpeople)
- Jan. 2005- febr. 2007 **Sociaal cultureel werker** St. jeugd- en jongerenwerk Midden-Holland
Te gemeente Voorschoten, Ter Aar en Liemeer
Contract opgezegd wegens mijn verhuizing
- Jan.2005 – jan 2006 **Vakkracht bij Vrije tijd en Vorming (VTV)** te Leiden
Organiseren en begeleiden van sport- en spelactiviteiten voor kinderen met een verstandelijke beperking
tijdelijk freelance contract

DIANE CAPRINO-HEIJTEL:

Educatie: VWO, Rechtenstudie, verschillende cursussen met betrekking tot autisme.

Werkervaring: Ik ben begonnen met vrijwilligerswerk op de rancho toen ik 15 was. Elke vrijdag met groepje autistische kinderen paardrijden. Als paardenmeisje met liefde voor kinderen was dit de perfecte combi. Dit groeide al snel uit tot een wat meer gestructureerde vrijdagmiddag activiteit en mijn liefde voor de deze doelgroep groeide met de dag. Ik ben vervolgens ook in de vakantiecampen gaan draaien. En ben hiermee doorgegaan toen ik ging studeren.

Elke vrijdag en in de vakanties was ik op de rancho te vinden. Na mijn bachelor rechten en verschillende stages (waaronder advocatenkantoor en de rechtbank als griffier) ben ik als officemanager gaan werken bij een advocatenkantoor en was ik ondertussen met mijn masters bezig. Na een jaar kwam ik erachter dat deze sector mij niet de voldoening gaf die ik nodig heb in mijn werk. Ik ben toen fulltime voor Het Savaanhuis gaan werken als groepsleider en in de middag bij de paardentherapie. Na 2 jaar ben ik fulltime bij de rancho gaan werken.

Bijlage II: Interviewfragment met Tineke Alberts

Wat is een globale schatting van budget voor:

- Implementatie van de methode,
- Eventuele jaarlijkse bijscholing,
- Eventuele aanschaf nieuwe paarden,
- Eventuele nieuwe medewerkers?

“Waar het op neer komt is dat de budgetten beschikbaar gemaakt worden op het moment dat de organisatie besluit een methode te implementeren. Dat besluit zal worden gebaseerd op jouw afstudeerverslag.”